Видання Київського інституту ґендерних досліджень

Жіночий кіноклуб:
методичні рекомендації

Жіночий кіноклуб: Методичні рекомендації. Дмитрієва М.М. – Київ. – 2012. – 76 с.

Методичні рекомендації з проведення Жіночого кіноклубу розроблені авторкою – відомою активісткою, блогеркою, перекладачкою і популяризаторкою феміністської теорії Марією Дмитрієвою – за досвідом численних авторських кінопоказів у Києві, Львові та Луцьку, що відбувались протягом 2012 року.

Сам формат кіноклубу – це просування ідей прав жінок через покази художніх фільмів про проблеми й досвід жінок різних країн та з різних культур, із їх наступним обговоренням (дискусією) в форматі «підвищення самосвідомості».

Рекомендації розраховані на: активісток жіночих організацій, освітянок, викладачок, фахово зацікавлених у питаннях прав людини та прав людини –жінок, що організовують освітні чи просвітницькі програми чи заходи з цих питань.

Видання здійснене в рамках спільного проекту Київського інституту гендерних досліджень та Київського міського центру роботи з жінками КМДА «Жіночий кінозал», за фінансової підтримки Українського жіночого Фонду.

Дизайн та верстка: Крутько М.М. ТОВ «ВелМарк»

© БО «Київський інститут гендерних досліджень», 2012.

© Дмитрієва М.М., 2012.

ЗМІСТ

ВСТУП 3

1. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ 4

2. ПРАКТИЧНІ МІРКУВАННЯ 7

2.1. Вибір фільму 7

2.2. Тест Бехдель (правило Бехдель-Уолес) 8

2.3. Роздаткові матеріали. 9

3. ОРГАНІЗАЦІЙНІ МОМЕНТИ 11

3.1. Як зібрати групу 11

3.2. Коли планувати показ 12

3.3. Де брати фільми 13

3.4. Як вирішувати питання з обладнанням 13

3.5. Чай і кава 13

3.6. Доступ до перегляду для молодих матерів і для жінок із інвалідністю 14

4. ПРОБЛЕМИ І ПИТАННЯ 14

ДОДАТОК 1. РОЗДАТКОВІ МАТЕРІАЛИ ДО ФІЛЬМІВ 17

ДОДАТОК 2. ПІДБІРКИ ФАКТІВ З ТЕМИ ЗУСТРІЧІ (FACT SHEETS) 32

ДОДАТОК 3. МОЖЛИВІ ПИТАННЯ ДО ОБГОВОРЕННЯ (DISCUSSION GUIDES) ДЛЯ ВЕДУЧИХ 60

ДОДАТОК 4. КОРИСНІ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ 79

ВСТУП

Останні роки в Україні проводяться масовані інформаційні кампанії про права жінок, котрі розкривають зміст цих прав, їх конкретне наповнення та пояснюють необхідність їх відстоювати, важливість утвердження ґендерної рівності. Водночас переважна більшість жінок не сприймає ці питання як дотичні до свого повсякденного життя. Саме тому багато з них скептично ставляться до прямої соціальної реклами з питань жіночих прав, а часто – і до діяльності жіночих організацій із захисту прав жінок загалом.

Соціальна реклама стосовно домашнього насильства та сексуального рабства, хоч яка корисна в загальносуспільному вимірі, часто не сприймається жінками як така, що стосується особисто їх. Порівняно зі страхіттями соціальної реклами щоденний досвід жінок видається їм не таким разючим і не сприймається ними як порушення їх прав. Це їхня повсякденність. Вони бачать свої проблеми як особисті, несвідомі того, наскільки багато жінок змушені долати подібні проблеми.

Як показує світовий досвід, існують шляхи до усвідомлення жінками системного характеру порушень їхніх прав. Це групи підвищення самосвідомості за моделлю американських феміністок Другої хвилі, жіночі навчальні гуртки («жіночі школи») за шведською моделлю, а також ознайомлення із досвідом жінок з інших культур, що дозволяє співставити власне становище і свій досвід подібних процесів із досвідом жінок інших країн і, відповідно, відрефлексувати його.

Один із можливих способів для такого ознайомлення – перегляд кінофільмів з різних країн, що висвітлюють різні проблеми, з якими стикаються жінки, шляхи та способи, якими вони їх долають, і обговорення побаченого, а в наслідку – усвідомлення жінками того, як і в чому вони зазнають дискримінації, де вони наражаються на подвійні стандарти та мізогінію, а отже, стають свідомі порушень їхніх прав і можуть почати шукати шляхи викорінення таких порушень.

Саме на досягнення такої мети – забезпечити зацікавленим жінкам (і чоловікам) можливість побачити досвід інших жінок і порівняти його зі своїм власним – і був спрямований проект „Жіночий кінозал", що його спільно реалізували Київський інститут гендерних досліджень та Київський міський центр роботи з жінками за фінансової підтримки Українського жіночого фонду (грант № 120208).

В рамках цього проекту було перекладено українською мовою субтитри до 12 кінофільмів, 10 з яких раніше не перекладалися ані російською, ані україн-

ською, і 11 не були в кінопрокаті. Один фільм, запланований до показу в рамках проекту – російською мовою. За час існування проекту було проведено 11 показів у Києві, і по одному у Львові і Луцьку.

Цей посібник був розроблений на основі досвіду підготовки і проведення цих кінопоказів.

У розділі 1 пропонується теоретичне обґрунтування того, навіщо потрібні кінопокази в контексті захисту прав жінок.

У розділі 2 наведено практичні міркування щодо вибору фільмів, підготовки роздаткових матеріалів та проведення дискусій.

У розділі 3 розглядаються організаційні моменти проведення кінопоказів.

У розділі 4 піднімаються проблеми і питання стосовно кінопоказів як інструментів підвищення самосвідомості в контексті прав жінок.

В додатках до посібника пропонуються роздаткові і допоміжні матеріали: інформаційні матеріали до фільмів, підбірки фактів про країну походження фільму у розрізі прав жінок, підбірки фактів з теми зустрічі (fact sheets) та можливі питання до обговорення для ведучих, а також корисні Інтернет-ресурси.

1. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ

Як відомо, краще один раз побачити, ніж сто разів почути. Кінематограф дає нам можливість не лише познайомитись із досвідом інших людей, а й через ототожнення із головними персонажами пережити їхні почуття, ледь не буквально відчути на своїй шкурі те, що відчувають вони – за певних історичних, економічних, соціальних обставин. Зрозуміло, що конкретний життєвий досвід кожної людини є унікальним, однак певні його елементи будуть знайомі й іншим людям, хоч яким екзотичним він може видаватися на перший погляд – особливо якщо йдеться про іншу епоху чи про іншу культуру.

Феміністська теорія Третьої хвилі запропонувала поняття **інтерсекційності** для того, щоб описати, як в суспільстві між собою взаємодіють різні системи утиску. В залежності від статі, раси, етнічної групи, релігійної приналежності, сексуальної орієнтації, рівня освіти, стану здоров'я (наявності чи відсутності інвалідності – фізичної або психічної, вродженої чи набутої), соціального стану, сімейного положення, певні групи людей мають доступ до певних ре-

сурсів і можливостей, однак до інших ресурсів і можливостей вони мають обмежений доступ чи не мають доступу взагалі – і в залежності від сукупності факторів, які визначають наявність чи відсутність доступу до ресурсів і можливостей, люди отримують певний особистий і соціальний досвід, вибирають стратегії поведінки і бачать/прогнозують своє майбутнє. Жінка з багатої родини чи із власним бізнесом матиме більше грошей, ніж чоловік із бідної родини і низькооплачуваною роботою, однак її можливості будуть меншими порівняно із можливостями чоловіка із її середовища: їй доведеться більше працювати, щоб отримати подібне визнання, вона буде змушена доводити, що знається у своїй справі, їй буде важче отримати кредит на розвиток власного бізнесу, і тому подібне. Жінка з інвалідністю (скажімо, на візку) має значно менше шансів створити родину, ніж чоловік із такою самою інвалідністю. Навіть у найбідніших соціальних групах жінки опиняються в гірших умовах, ніж чоловіки – і на всіх рівнях суспільства жінки вважаються вторинними порівняно із чоловіками, вони повинні відповідати за репродуктивну роботу – побутове обслуговування чоловіка і дітей, а також догляд за хворими і старими родичами. Від них чекають, що вони будуть турботливими, лагідними і зручними в користуванні. Саме тому, хоч яким різним може на перший погляд видаватися досвід жінок з різних прошарків одного суспільства чи різних культур чи часів, спільним для них є досвід обмеження можливостей лише на підставі того, що вони належать до жіночої статі.

Жінки далеко не завжди готові обговорювати власний досвід, тому що визнання того, що в їхній родині (за її наявності) не все ідеально, часто сприймається ними як визнання власної поразки в якості дружини – а отже, і жінки. В умовах, коли суспільство наполегливо втовкмачує жінкам, що їхня основна роль і життєве покликання полягає в тому, аби бути дружиною і матір'ю, таке визнання загрожує самооцінці і тому може не проговорюватись. Однак багато жінок опиняються в ситуації, коли вони виснажені побутом, несправедливою конкуренцією, неможливістю самореалізації, відсутністю визнання їхніх здобутків та їхньої праці. Вони відчувають несправедливість такого стану справ, однак не бачать виходу чи не мають сил боротись чи не готові визнати, що проблема не в них, а в поділі обов'язків в родині, дискримінації та упередженості на ринку праці та в робочому колективі, подвійних стандартах щодо сексуальності і моралі – і загалом в мізогінії в суспільстві.

Перегляд фільмів, які розкривають жіночий досвід із жіночої точки зору, дозволяє обговорювати ці проблеми на відстороненому матеріалі, що не зачіпає самооцінку, однак в той чи інший спосіб резонує із особистим досвідом учасниць перегляду та їхніми знаннями про загальне положення жіноцтва в українському суспільстві, а тому не лише сприймається емоційно, а й дає

конкретні приклади для обмірковування, порівняння, усвідомлення і проговорювання.

Ще один важливий момент – досвід жінок традиційно заганяється в сферу сімейного і – на відміну від чоловічого, який подається як загальнолюдський (як в родині, так і поза її межами) – маркується як специфічний, частковий, не такий цікавий і не такий важливий. Перегляд фільмів, зосереджених на жіночому досвіді, пропонує інший погляд на нього – погляд на жіночий досвід як на людський досвід, важливий, унікальний, впізнаваний, емоційно глибокий і вартий опису й обговорення.

Без сумніву, індивідуальний перегляд таких фільмів може бути глибоким емоційним досвідом, однак груповий перегляд дає можливість обмінятися думками, проговорити власний досвід чи озвучити власне сприйняття показаних проблем, що поглиблює розуміння між учасницями і дає їм спільний розділений з іншими досвід, на який вони можуть спиратися пізніше в умовах дискусії чи суперечки чи необхідності відстоювати свою точку зору чи свої права.

Що треба розуміти при проведенні такого заходу – це те, що зазвичай художній кінофільм сприймається як розвага, як щось відірване від реального життя і власного досвіду тих, хто його дивиться. Для того, щоб сприйняти кінофільм як дзеркало до власного досвіду, потрібна загальна тема і відповідний контекст, в рамках якого глядацька аудиторія витлумачуватиме побачене і порівнюватиме із своїми думками і спогадами. Тему задає ведуча (ведучий), прямо проговорюючи її, а контекст вибудовує, пропонуючи питання для дискусії. Ще один інструмент вибудовування контексту – це підбірки фактів до фільму. Візьмемо, наприклад, китайську стрічку „Мулан" – до цього фільму можна запропонувати підбірку фактів про жінок-воєначальниць: в такому випадку тема дискусії і її контекст зосереджені на стратегічних здібностях жінок і їхній ролі у великій політиці. Однак якщо запропонувати підбірку фактів про жінок, які йшли воювати, перевдягнувшись в чоловічий одяг, цей фільм можна обговорювати у контексті того, яку роль жінки грають у захисті батьківщини. Ще один можливий контекст – ціна, яку жінки платять за війну, яку ведуть чоловіки: такий контекст можна задати, запропонувавши підбірку фактів про кількість жінок і дівчат, які стають жертвами зґвалтувань на територіях військових дій і збройних конфліктів (такі дані регулярно публікує ООН). Такі можливі різні контексти й інтерпретації дають ведучим можливість припасовувати наявні фільми для обговорення нагальних питань спільноти чи для підняття глибших і менш очевидних тем, які, тим не менш, є актуальними за даних обставин.

Крім того, проведення кінопоказів та групових дискусій сприяє не лише розвитку самосвідомості учасниць, а й формуванню спільноти однодумиць, зі

спільним досвідом, спільним розумінням важливості обговорюваних проблем і спільною готовністю ділитися виробленими ідеями та враженнями. Усталена група учасниць кіноперегляду може стати основою для утворення групи підвищення самосвідомості, активістської групи чи громадської ініціативи.

2. ПРАКТИЧНІ МІРКУВАННЯ

2.1. Вибір фільму.

В ідеальній ситуації для такого показу ми б починали зі з'ясування нагальних проблем в громаді, які потребують обговорення, і відповідно до цього шукали б український художній чи документальний фільм для початку дискусії з певного питання. Однак, зважаючи на ситуацію з українським ігровим і документальним кінематографом, доводиться використовувати те, що знімають в інших країнах. Документальні кінофільми в Україні майже не з'являються в прокаті, а серед художніх основну частину складають стрічки, зняті в США та Росії, і зрідка фільми з країн Європи (проблема обмеженості кінорепертуару є особливо гострою в регіонах). І серед документальних, і серед ігрових фільмів в українському кінопрокаті і на телебаченні мало таких, які б розглядали саме жіночий досвід, не зводячи жінок до ролі матерів, дружин, сексуальних об'єктів чи жертв примусу і насильства з боку чоловіків.

Світовий кінематограф накопичив значну кількість стрічок про жінок та їхній досвід, і його потрібно і варто використовувати – зокрема, як здорову альтернативу звуженому і спрощенському зображенню жінок у мейнстрімних медіа. Саме тому практично будь-який фільм про жінок і жіночий досвід може стати чудовою нагодою зібратися на колективний перегляд і обговорення.

При виборі кінострічки для перегляду має сенс зважати на декілька важливих параметрів.

Скажімо, документальні фільми краще надаються до використання у навчальному процесі чи в роботі активістських груп – зокрема, з просвітницькими та правозахисними цілями. Для розвитку самосвідомості має сенс починати із художніх фільмів – як таких, які дають ширше поле для можливих тлумачень і емоційного співпереживання.

При виборі фільму важливо також пересвідчитись, що роль жінок у фільмі не зводиться до декоративної чи не експлуатується заради лоскотання нервів ау-

диторії: до цієї останньої групи належать, наприклад, т.зв. фільми про помсту за зґвалтування, в яких нам спочатку показують сексуальне насильство, якого зазнає жінка, після чого вона жорстоко вбиває своїх кривдників, чи фільми, де вся сюжетна лінія зводиться до зваблення жінки чоловіком і послідовного її приниження і сексуальної експлуатації. Такі фільми мають свою аудиторію і можуть пропонувати певні художні здобутки, однак вони навряд чи дадуть матеріал для конструктивної дискусії з питання прав жінок.

Оптимальним варіантом фільму для такого перегляду буде такий, що знятий за книжкою авторки-жінки про жінок, із жінками-сценаристкою і режисеркою, та головною героїнею, яка показана нам у стосунках не лише із чоловіком чи чоловіками, а й з іншими жінками – родичками, подругами, колегами, вчительками, ученицями і т.п. Однак є багато кінострічок із чоловіками-сценаристами і режисерами, які, тим не менш, показують жінок і жіночий досвід цілком адекватно, без спрощенства, експлуатації дражливих тем чи їх профанації (чи перетворення на балаган).

2.2. Тест Бехдель (правило Бехдель-Уолес).

Один із способів перевірити, як жінки показані в тому чи іншому фільмі – це застосувати до нього тест Бехдель.

Він складається з трьох пунктів: перевірити

1. чи серед персонажів фільму є, щонайменше, двоє жінок, в яких є імена

2. чи вони спілкуються між собою

3. і чи вони спілкуються про щось інше, крім чоловіка /чоловіків.

Один із можливих варіантів розширеного тесту Бехдель включає ще два пункти:

4. у фільмі нема сексуального насильства.

5. при чому він розрахований не на дитячу аудиторію.

При цьому варто розуміти, що не всі хороші фільми про жінок зможуть пройти тест Бехдель, і не всі фільми, які його проходять, виявляються хорошими фільмами про жінок. В будь-якому випадку, це зручний інструмент, який показує викривленість (і чоловікоцентричність) зображення жінок у більшості фільмів.

2.3. Роздаткові матеріали.

Крім, власне, фільму, ведучій /організаторці та ініціативній групі потрібно ви-

значитись із темою зустрічі та підготувати відповідні роздаткові матеріали, які забезпечать бажаний контекст і дадуть конкретику для обговорення.

2.3.1. Фактаж про кінофільм.

Бажано підготувати невеличкий текст про фільм, де вказати режисера, сценариста, на основі якої книжки його знято, імена акторок і акторів, короткий зміст, а також перелік отриманих нагород (якщо такі є). До того ж, потрібно вказати, як звуть героїв і героїнь фільму, щоб при обговоренні їх можна було згадувати по іменах. Має сенс зазначити також цікаві факти стосовно режисера чи акторів, які брали участь в цьому фільмі. Скажімо, стрічка „Посмішка Мони Лізи" розповідає про молодих американських жінок післявоєнного періоду до початку Другої хвилі фемінізму, які відмовляються від професійної й особистої самореалізації задля побутового обслуговування своїх родин – цілком феміністська проблематика і феміністське потрактування питання. Однак на її зйомках учасники оркестру, які записували музичний супровід фільму, отримали різну платню – жінки отримали на третину менше, ніж чоловіки. Такі факти розширюють контекст обговорення, надають йому глибини.

Також бажано (хоч і не обов'язково) надати базові факти стосовно положення жінок в країні, в якій було знято цей фільм. Це забезпечує повнішу основу для порівняння із місцевим досвідом українських жінок.

2.3.2. Фактаж до теми зустрічі (fact sheets).

Підбірка фактів до теми зустрічі, котру отримує кожна учасниця зустрічі, може не використовуватися безпосередньо в дискусії, але вона скеровує сприйняття запропонованого кінофільму. Вона також стане у пригоді учасницям зустрічі, якщо і коли вони захочуть говорити на ці теми з іншими людьми – зокрема, тому що книжок про жінок і жіночий досвід, написаних з феміністської точки зору, тобто таких, які визнають важливість і релевантність жіночого досвіду, вкрай мало.

2.3.3. Можливі теми для обговорення (guidelines).

Під час індивідуального перегляду фільму ведуча сама чи спільно з ініціативною групою фіксує підняті у фільмі проблеми і на основі їх переліку після перегляду складає перелік можливих тем для обговорення. Це допоможе зробити дискусію краще структурованою і продуктивнішою. На цьому етапі можна також подумати, які конкретно проблеми українського жіноцтва можна обговорити, почавши дискусію з показаних у фільмі проблем. Їх також можна зафіксувати у переліку можливих тем для обговорення.

2.4. Підготовка ведучої.

Ведуча може натрапити на цікавий фільм і після перегляду вирішити, що вона хоче ним поділитися з колегами і друзями. Можливий і такий варіант, коли ведуча дізнається про цікавий фільм і пропонує його до перегляду в групі. Однак і в цьому другому випадку дуже важливо, щоб вона переглянула його сама чи разом з ініціативною групою **до показу**, зокрема, для того, щоб виявити аспекти показаних у фільмі жіночого досвіду і соціальних процесів, які можна обговорити. Бажано також дізнатися, які ще фільми існують з цієї теми – хоча б для того, щоб вибрати той, який буде найцікавішим та найкориснішим для тієї групи, з якою вона планує проводити кінопоказ.

Ще один важливий момент – наявність у фільмі сцен чи висловів, які можуть зачепити глядачок. Завдання ведучої при попередньому перегляді – зафіксувати для себе наявність таких дражливих моментів, і перед початком показу попередити про них.

2.5. Проведення дискусії

При проведенні дискусії після перегляду фільму ведучій важливо пам'ятати, що її завдання – дати кожній присутній можливість висловитись, поділитися своїми враженнями та відчуттями, тому важливо на початку нагадати всім присутнім, що кожна точка зору має право на існування.

Серед можливих способів розпочати дискусію – запропонувати присутнім поділитися своїми міркуваннями з приводу того, які саме проблеми жінок показані в даному конкретному фільмі і чи ці проблеми актуальні також і для жінок сучасної України. Інший варіант – це попросити поділитися тим, що у фільмі зачепило чи вразило найбільше. Це буде більш емоційно, більш особисто навантажено – оскільки в такому випадку вища ймовірність того, що люди говоритимуть про особистий досвід. Цю форму обміну думками можна використовувати, коли учасниці почуваються безпечно в спільному колі і можуть не боятися говорити про особисте.

У випадку, якщо група занадто велика для обміну думками по колу, можна використати тренінгову методику: спочатку зібрати методом мозкового штурму перелік піднятих у кінострічці проблем, а потім поділити групу на кілька маленьких групок і кожній запропонувати вибрати з цього переліку певну проблему для обговорення, і дати учасницям можливість обмінятися думками. Після цього кожна група висуває одну речницю, котра і розповість решті групи основні думки та висновки щодо цієї конкретної проблеми і її потрактування у фільмі, як її побачила їхня групка.

В процесі подальшої дискусії ведуча має:

а) зосередитись на тому, аби дати всім бажаючим можливість висловитись і не допустити конфліктів і суперечок, тобто вона виконує функції модератора, і

б) підживлювати дискусію наданням релевантних фактів і даних, тобто вона також виконує інформативну функцію.

Перед тим, як закінчити зустріч, ведуча має пересвідчитись, що всі, хто хотіли висловитись, отримали таку можливість.

3. ОРГАНІЗАЦІЙНІ МОМЕНТИ

В будь-якому випадку, для організації кінопоказу й дискусії потрібно не так вже й багато – зацікавлені глядачки, ініціативна ведуча і спільне бажання провести час приємно і з користю.

3.1. Як зібрати групу

Найпростіший спосіб – це використати вже існуючий колектив: відділ, навчальну групу чи актив громадської організації. В такому випадку добре спрацює особисте запрошення.

Інший варіант – це звернутися до так само вже існуючого колективу, але більшого: повісити оголошення на дошці оголошень навчального закладу чи надіслати його до електронної розсилки.

Можна також запросити подруг і друзів для спільного перегляду фільму – в такий спосіб учасниці не лише культурно проводитимуть вільний час, а й матимуть можливість зустрітись та поспілкуватися із друзями.

Можна надіслати запрошення до партнерських організацій та груп, а також знайомих і колег із проханням передати цю інформацію тим, кому вона може бути цікава.

Існує також варіант публікації анонсу кінопоказу у місцевій газеті безплатних оголошень.

Якщо плануються повторні покази, має сенс створити відповідний список потенційних учасниць, за яким їх запрошувати на наступні рази – за допомогою

електронної розсилки, оголошення чи особистих телефонних дзвінків.

Якщо це зручно, з цією метою можна також використовувати соціальні мережі – Фейсбук, Вконтакті чи Однокласники.

Важливо докладати зусилля для того, щоб сформувалося стале ядро учасниць, чи актив групи. Воно може бути сформоване на основі ініціативної групи – або утворитись із людей, які вперше зустрінуться вже на показі.

3.2. Коли планувати показ

При плануванні часу показу потрібно враховувати інтереси всіх зацікавлених сторін. Ймовірність того, що дорослі люди прийдуть на такий кінопоказ на вихідних, особливо якщо йдеться про жінок, доволі низька. Однак за умови, що учасниці самі висловились за це, і в місці проведення показу не проти цього, показ на вихідних може стати приємним і корисним способом проведення вільного часу.

Інша можливість – це показ у будній день. І тут, відповідно, залежно від часу частина зацікавлених не потрапить на показ, якщо він в робочий час, а інша частина не зможе на нього потрапити, якщо він ввечері – через транспортні міркування чи в силу інших причин.

За умови, що багато людей висловлюють бажання побачити певний конкретний фільм, можна запланувати і провести два покази – один в робочий час, другий пізніше, після закінчення робочого дня.

3.3. Де брати фільми

Зрозуміло, що фільмів, перекладених українською (чи на крайній випадок, російською) мовою, значно менше, ніж не перекладених, однак і серед перекладених фільмів можна знайти цілком достойні. Питанням все одно лишається, де їх брати. Офіційно перекладених та озвучених українською фільмів у продажі мало, тому має сенс використовувати Інтернет – не лише для пошуку фільмів з певної тематики, а й як їх джерело (детальніше про це у Додатку 4).

3.4. Як вирішувати питання з обладнанням

В ідеалі для показу необхідні комп'ютер, проектор, екран та колонки.

Однак значна частина сучасних проекторів має вбудовані колонки (щоправда, це варто перевірити до показу, щоб у разі їх відсутності встигнути знайти зовнішні колонки).

Так само, якщо в наявності нема екрану, для цих цілей можна використати стіну приміщення, в якому проходить показ – для цього вона повинна бути рівна, пофарбована у світлий колір і вільна від великих чи декоративних об'єктів.

Проектор можна просити позичити у партнерських громадських організацій чи компаній-спонсорів.

Можна спробувати запропонувати провести подібний показ спільно з місцевою бібліотекою.

3.5. Чай і кава

Байдуже, чи проводиться показ в робочий час чи після роботи, варто організувати чай і каву під час перегляду та перед початком дискусії. Можна також домовитись, що всі, хто приходять на кіноперегляд, приносять з собою щось до чаю, щоб не було так, що хтось лише приносить, а хтось лише їсть. Також бажано мати не пластиковий посуд (особливо у випадку постійних і регулярних зустрічей), а звичайні чашки – і домовитись, що всі миють чашки за собою, щоб жодна з організаторок не опинялася в ситуації, коли всі попили чаю і втекли, а вона лишилася з купою непомитих чашок. Зрозуміло, що мати свої чашки можливо лише тоді, коли перегляди відбуваються в одному і тому ж приміщенні.

3.6. Доступ до перегляду для молодих матерів і для жінок із інвалідністю

В умовах сучасного українського суспільства молоді матері часто почуваються забутими й відкинутими – у нас мало в яких громадських місцях вітають молодих мам із дітьми. Ще гірша ця ситуація для жінок із інвалідністю.

Для того, щоб залучити їх до участі у кіноперегляді, має сенс докласти додаткові зусилля, щоб зробити це можливим.

Щоб молоді матері отримали можливість брати участь в кінопоказах, можна спробувати організувати в сусідньому приміщенні імпровізовану гральну кімнату, де лишити з дітьми чи чоловіка, чи партнера/партнерку однієї з них, чи когось із колег, хто має час і можливість посидіти з дітьми, поки їхні мами беруть участь у перегляді кінострічки та в її обговоренні.

Так само потрібно забезпечити можливість брати участь у кінопоказах для жінок із інвалідністю – наприклад, домовитись про транспорт, чи організовувати показ у приміщенні, де є пандуси (якщо є така можливість).

4. ПРОБЛЕМИ І ПИТАННЯ

Як зацікавити жінок?

В першу чергу, пропонуючи їм хороші, якісні кінофільми і наголошуючи на їх міжнародному визнанні. Наголошувати на тому, що вони добре показують жіночий досвід, на самому початку може мати зворотній ефект – зокрема, тому що у панівній культурі все жіноче марковане як похідне, часткове, нецікаве, зведене до родини. Однак для вже усталеної групи фактор відображення жіночого досвіду може мати цілком позитивну роль.

Ще можна спробувати охопити потенційну глядацьку аудиторію, з якою не працюють інші групи та організації. Наприклад, розвісити анонси у місцевій поліклініці чи іншому громадському місці. В Україні значна кількість жінок старшого віку не бере участі в житті громади – зокрема, через занепад радянських жіночих організацій, відсутність освіти для старших громадян та скорочення можливостей для культурного дозвілля як у містах, так і в інших населених пунктах. При цьому це величезний людський потенціал – вони мають хорошу освіту, вони багато і плідно працювали, а тепер суспільство про них забуло. Дати їм можливість дізнаватися нове і ділитися своїми думками може значно поліпшити їх моральний стан і сприятиме їхній активнішій участі в житті громади.

Як зробити дискусію живою?

Добре вибрати фільм, добре підготувати можливі теми для обговорення і заохочувати учасниць ділитися власними враженнями й відчуттями, а також більше слухати, ніж говорити самій.

Як часто проводити покази?

Це залежить від зацікавленості глядацької аудиторії і наявності вільного часу в організаторки. Має сенс робити це не частіше, ніж раз на два тижні чи раз на місяць.

Бажано робити це в певний день тижня, щоб люди могли заздалегідь планувати свій прихід.

Що робити, якщо на кінопоказ приходять ворожо налаштовані люди?

Зважаючи на поширені останнім часом напади на гендеру рівність в Україні,

варто зважати і на таку можливість. Якщо вони хочуть висловитись, потрібно надавати їм слово на загальних засадах, однак не давати їм захопити весь дискусійний простір – подякувати і перейти до інших. Якщо вони намагаються перебивати, нагадати їм, що вони вже висловилися і тепер час дати поговорити іншим. Якщо вони продовжують поводитись ворожо і псувати робочий процес, запропонувати їм вийти. Потрібно пам'ятати – зустріч у форматі „Жіночого кінозалу" спрямована на підтримку жінок і на захист їх людської гідності. Тим, хто не поділяє цих поглядів, на показі місця нема.

Що робити, якщо учасниці дискусії висловлюють ксенофобні та расистські думки?

Скажімо, вони кажуть, що в цій країні чи в цій релігії (приміром, в ісламі) жінкам і так добре, і їх це влаштовує, чи що люди в цій культурі ближчі до природи – не варто називати такі погляди в лоб расистськими чи ксенофобними. Краще запропонувати контрприклад – подібне явище в Україні, сучасній чи історичній, чи запропонувати більше дізнатися про діяльність, скажімо, мусульманських феміністок на Близькому Сході. Важливо нагадати, що права людини є поняттям універсальним і що визнання етнічної й культурної самобутності не може відбуватися за рахунок обмеження прав жінок.

Як щодо копірайту?

Такі покази проводяться безплатно і не приносять організаторкам жодного комерційного прибутку. Вони також не використовуються для реклами, а отже, з боку правовласників не повинно бути претензій про незаконність використання їхньої продукції, особливо якщо йдеться про фільми, які не були ліцензовані до показу в Україні.

Що робити далі?

В ідеалі наступним кроком розвитку групи, яка активно збиралася для перегляду таких фільмів, стає створення групи розвитку самосвідомості, де для обговорення власного досвіду початкове ознайомлення із досвідом жінок інших країн у формі художнього фільму вже не є обов'язковим, але групи розвитку самосвідомості можуть використовувати такі фільми у своїй роботі.

Однак і саме існування постійного жіночого кіно гуртка вже є непоганим результатом, який варто підтримувати, розвивати і поширювати.

ДОДАТОК 1. РОЗДАТКОВІ МАТЕРІАЛИ ДО ФІЛЬМІВ.

Перелік фільмів і відповідних тем зустрічей:

„Крути як Бекхем"/Bend it Like Beckham, 2002. Велика Британія / Тема зустрічі: Жінки і спорт

„Мулан"/ Hua Mulan, 2009. Китай. / Тема зустрічі: жінки на війні

„Видіння, чи Життя Хільдегарди Бінгенської"/ Vision, 2009, Німеччина. /Тема зустрічі: жінки в релігії.

„Янголи із залізною хваткою"/Iron-Jawed Angels, 2004, США. /Тема зустрічі: жіночий рух і емансипація.

„Анархістки"/Libertarias, 1996, Іспанія./ Тема зустрічі: жінки і визвольний рух.

„Вода"/Water, 2005, Індія. / Тема зустрічі: ранні шлюби.

„Весільна пісня"/The Wedding Song, 2008, Туніс. / Тема зустрічі: етнічність.

„Боксерка"/Punch Lady, 2007, Південна Корея. / Тема зустрічі: домашнє насильство.

„Вершниця на киті"/Whale Rider, 2002, Нова Зеландія. / Тема зустрічі: жінки і традиції.

„В тисячу разів сильніші" /A Thousand Times Stronger, 2010, Швеція. / Тема зустрічі: подвійні стандарти в школі.

„Осама"/Osama, 2003, Афганістан. / Тема зустрічі: дискримінація на ринку праці.

„Точка", 2006, Росія. / Тема зустрічі: проституція.

„Життя понад усе"/Life Above All, 2010, Південно-Африканська республіка. / Тема зустрічі: ВІЛ/СНІД.

„Єнтль" /Yentl, 1983, США. / Тема зустрічі: доступ жінок до освіти.

«Крути як Бекхем»/Bend it Like Beckham, 2002. Велика Британія

Комедія / спорт.
Тривалість 112 хв.
Озвучка українською.
Режисерка і авторка сценарію: Гуріндер Чадха.
В ролях: Парміндер Награ, Кіра Найтлі, Джонатан Ріс-Майєрс.

Сюжет:
В сучасній Британії дочка в родині ортодоксальних сикхів повстає проти традиціоналізму своїх батьків, бо хоче грати в футбол. Тут і право дівчини самій вибирати свою долю, і дівоча дружба, і перше кохання, і відчуття приналежності до батьківської культури й адаптації в іншій культурі, і постколоніальний спадок. Це оптимістична і яскрава історія досягнення мрії.

Персонажі:
Головна героїня – Джес, чи Джезміндер
Її подруга – Джулз, чи Джульєтта
Тренер – Джо

Цікаві факти про фільм:
Номінований на Золотий глобус.
Авторка сценарію і режисерка цього фільму, Гуріндер Чадха, добре відома своїми комедіями, які поєднують британську класичну традицію та традицію індійського кінематографу, т.зв. Боллівуду.
Акторка, яка грає головну роль в цьому фільмі, Парміндер Награ, старша за свою напарницю, Кіру Найтлі, на 10 років, але у фільмі вони грають однолітоk.

Корисні дані про Британію:
У Великій Британії жінки отримали право голосу у 1928 р.
7 відсотків населення Великої Британії належать до етнічних меншин.
В середньому при повній зайнятості за годину роботи жінки заробляють на 17% менше, ніж чоловіки.
В британському парламенті жінки становлять майже чверть у Палаті общин і п'яту частину у Палаті лордів.

„Мулан"/ Hua Mulan, 2009. Китай.

Драма / війна / історія.
Тривалість 114 хв.
Мова: китайська (мандаринська)
Українські субтитри
Режисер: Цзинь Ма
Автор сценарію: Цзянь Тінь
В ролях: Джао Вей, Чен Ку, Ху Чжун, Джейсі Чан, Вітас

Сюжет:
Це екранізація відомої китайської легенди про дівчину на ім'я Мулан, котра пішла до війська замість хворого батька. На відміну від комедійної історії у варіанті Діснея, це реалістичний жорсткий фільм про те, яку ціну ми платимо за виконання обов'язку – захищати тих, кого ми любимо.

Персонажі:
Головна героїня – Мулан
Генерал – Вентай

Цікаві факти про фільм:
В основі фільму – легенда про дівчину на ім'я Фа Мулан, чия історія описана у класичному вірші „Балада про Мулан" (IV ст.), відомому у переказі XII ст. Пізніше, у XIV ст., про неї був написаний роман, який згодом перетворився на народу оповідь.
Існування такої історичної постаті в дійсності не доведено.
Ім'я Мулан означає „Магнолія".
Фільм виграв декілька престижних нагород на азіатських кінофестивалях.

Корисні дані про Китай:
У Китаї жінки отримали право голосу у 1949 р.
В середньому при повній зайнятості за годину роботи жінки заробляють 78% від заробітку чоловіків.
В Центральному комітеті Комуністичної партії Китаю з 192 осіб лише 22 жінки.
На 100 новонароджених дівчат в Китаї народжується 117 хлопчиків – це означає вибіркові аборти ембріонів жіночої статі.

„Видіння, чи Життя Хільдегарди Бінгенської"/ Vision, 2009. Німеччина.

Драма / історія.
Тривалість 110 хв.
Мова: німецька
Українські субтитри
Режисерка і авторка сценарію:
Маргарет фон Тротта
В ролях: Барбара Зукова, Хайно Ферч і Ханна Херцшпрунг

Сюжет:
Історія життя наділеної багатьма талантами німецької черниці Хільдегарди Бінгенської. Фільм розповідає про неординарну жінку, найкраще відому як композиторка і релігійна візіонерка, чиї прагнення часто йшли врозріз із патріархатним світом навколо неї. Ченці й черниці в монастирі стають її родиною, в якій вона знаходить і друзів, і ворогів. Наприклад, Ютта, яка намагається подолати свою заздрість до успіху Хільдегарди, чи юна Ріхардіс, яка обожнює Хільдегарду і як наставницю, і як материнську фігуру.

Персонажі:
Головна героїня – Хільдегарда. Її прийомна мати – Ютта фон Шпонхайм. Її прийомна сестра – Ютта. Її прийомна дочка – Ріхардіс. Її друг і духовник – Фольмар

Цікаві факти про фільм:
Номінований на нагороду Німецької кіногільдії в двох категоріях.
Це не перша співпраця режисери Маргарет фон Тротта і акторки Барбари Зукової – подібним тандемом у 1986 році вони створили фільм „Роза Люксембург" (за роль якої Зукова отримала нагороду за кращу жіночу роль в Каннах у 1986 р.), а в 2004 році – „Інша жінка". Остання за часом їх спільна робота – біографічна стрічка „Ханна Арендт" про видатну філософиню нашого часу, яку також грає Барбара Зукова (2012 р.).
Маргарет фон Тротта є однією з найвпливовіших режисерок сучасної Німеччини і однією з провідних феміністських режисерок світу, а починала вона свою кар'єру як сценаристка і акторка. Вона знімає як кінофільми, так і телесеріали.
У жовтні 2012 р. Хільдегарду Бінгенську було офіційно визнано святою.

Корисні дані про Німеччину:
У Німеччині жінки отримали право голосу у 1918 р.
На початку 1980-их політичні партії запровадили систему квот для жінок і чоловіків. У зелених квота для жінок становить 50%, у соціал-демократів -- третину.
У нинішньому парламенті жінки становлять 25%, що нижче за попередні роки.

„Янголи із залізною хваткою"/Iron-Jawed Angels, 2004. США.

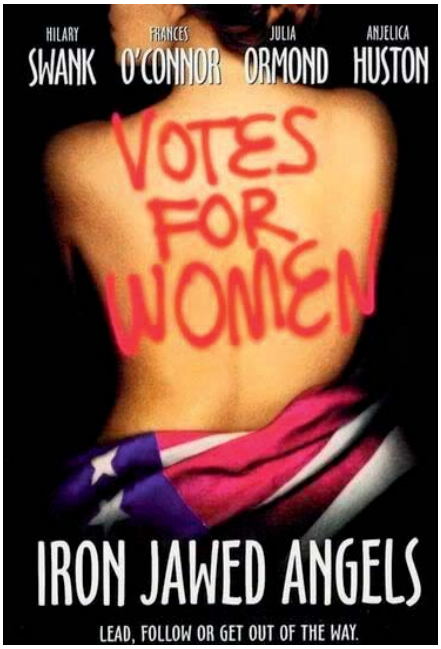

Драма / історія.
Тривалість 125 хв.
Мова: англійська
Українські субтитри
Режисерка: Катя фон Гарн'єр
Авторки сценарію: Дженніфер Фрідс, Саллі Робінсон
В ролях: Хіларі Свонк, Анджеліка Г'юстон, Франсіс О'Коннор, Віра Фарміга, Джулія Ормонд

Сюжет:
Зухвалі молоді активістки приєднуються до руху за право голосу для жінок і ризикують власним життям, аби досягти цієї благородної мети.
Еліс Пол (Хіларі Свонк) та інші учасниці руху за право голосу для жінок у 1918 році ведуть боротьбу заради права жінок наступних поколінь голосувати і обиратися на державні посади. Вони жертвували власним здоров'ям, шлюбами і тією обмеженою свободою, що в них була; їх кидали до тюрем, примусово годували після пікетування та голодних страйків проти тодішнього президента, Вудро Вільсона; однак вони вижили – і перемогли.

Персонажі:
Головна героїня – Еліс Пол. Її подруга – Люсі Бернс. Активістка на коні – Інез Мілхоланд
Польська працівниця – Ружа Венславська (Роуз Вінслоу). Журналіст – Бен Вайсман.

Цікаві факти про фільм:
Фільм отримав нагороду – Золотий глобус і був номінований на Еммі (нагорода для телефільмів і тересеріалів).
Оснований на реальних подіях, зображує реальні історичні постаті.
Віра Фарміга – американка українського походження.

Корисні дані про США:
У США жінки отримали право голосу у 1920 р. із прийняттям т.зв. Дев'ятнадцятої поправки – про те, що жодному громадянину не може бути відмовлено у праві голосувати на підставі статі.
У Конгресі США жінки становлять 17%.
Жінки в середньому заробляють 73 центи на кожний долар, зароблений чоловіками.
Зараз у США точаться запеклі суперечки про право жінок на доступ до контрацепції і, зокрема, до абортів. В багатьох штатах кількість клінік, де надають подібні послуги, скорочується під тиском релігійних фундаменталістів.

„Анархістки”/Libertarias, 1996. Іспанія.

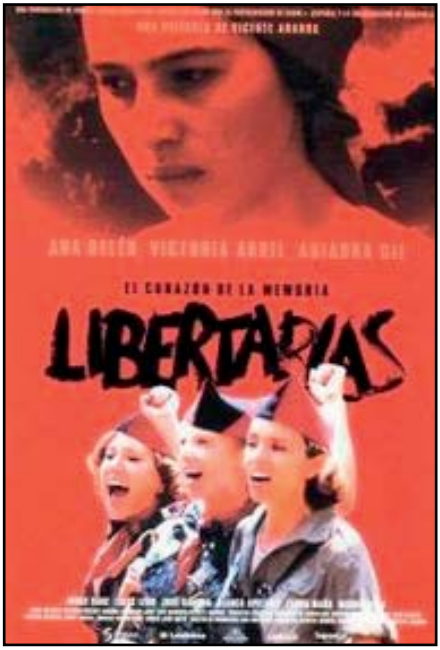

Драма / війна / історія.
Тривалість 125 хв.
Мова: іспанська
Українські субтитри
Режисер і автор сценарію: Вісенте Аранда
В ролях: Ана Белен, Вікторія Абрі та Аріадна Гіл

Сюжет:
На початку Іспанської громадянської війни черниця Марія змушена втекти з монастиря. Вона ховається в борделі, аж поки його не розпускає жіноча анархістська група. Марія приєднується до них і рушає з ними на фронт. Жіночій групі доводиться боротися не лише проти націоналістів, а й проти тих лівих, які прагнуть накинути традиційнішу військову структуру.

Персонажі:
Головна героїня – Марія.
Її подруга-анархістка – Пілар.

Цікаві факти про фільм:
Отримав Спеціальний приз журі на Токійському міжнародному кінофестивалі у 1996 році.
Оснований на реальних подіях 1936 року – Революції та Громадянської війни.

Корисні дані про Іспанію:
В Іспанії жінки отримали право голосу у 1931 р.
У 2008 році переобраний соціалістичний уряд призначив 9 жінок на посади міністрів у Кабінеті міністрів з 17 осіб.
Аборти з бажання жінки в Іспанії були заборонені до 2010 р.
Після поразки соціалістів у громадянській війні у 1939 р. до влади прийшли військові й католицькі очільники. Диктатура Франко тривала до 1975 року. Протягом цього часу і навіть після нього (до 1987 р.) влада і католицькі священики забирали дітей (в тому числі новонароджених) у т.зв. неблагонадійних громадян – серед яких були матері-одиначки (яким просто казали після пологів, що дитина народилася мертвою), і віддавали на всиновлення і вдочеріння за гроші як в Іспанії, так і за кордон. В такий спосіб більше трьохсот тисяч дітей були вилучені з родин. І досі більшість з них не знайдена їхніми родичами.

„Вода"/Water, 2005.
Індія/Канада.

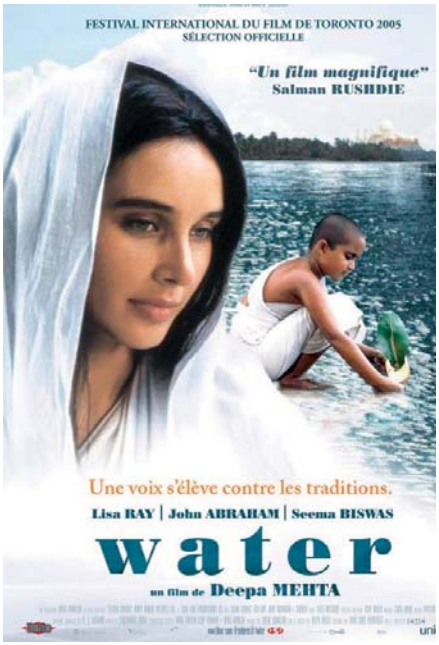

Драма / історія.
Тривалість 117 хв.
Мова: хінді
Українські субтитри
Режисерка і авторка сценарію: Діпа Мета
В ролях: Ліза Рей, Сіма Бісвас, Сарала Карія-васам, Джон Абрахам.

Сюжет:
Події цього фільму розгортаються на фоні зростання популярності Ганді на його шляху до влади. Це історія життя маленької дівчинки, Чуї, яку видали заміж в 8 років, після чого її чоловік помирає, а її, як вдову, відправляють жити до будинку, де, у відповідності до індуїстських уявлень, животіють у каятті вдови. Життєрадісна і непокірна дівчинка перевертає життя інших жінок, змушуючи їх переглянути свою віру і соціальні упередження.

Персонажі:
Головна героїня – Чуя
Її старша подруга – Каляні
Старша жінка, що нею опікується – Шакунтала
Молодий інтелектуал – Нараян
Голова ашраму – Мадхуматі
Сутенер – Гулабі

Цікаві факти про фільм:
У 2007 році був номінований на Оскар як кращий іноземний фільм від Канади. Був номінований на 12 нагород і отримав 13 нагород на різних міжнародних кінофестивалях.
Діпа Мета – канадська режисерка індійського походження, відома своєю увагою до проблем жінок.
Фільм знімався на Шрі-Ланці, оскільки індійська влада заборонила знімати його на території Індії.
Входить до трилогії фільмів „Елементи", інші два – „Вогонь" (1996) та „Земля" (1998).
Сутенер Гулабі належить до касти хіджр – людей т.зв. третьої статі. До неї входять гермафродити (сучасна правильна назва – інтерсексуали) і гомосексуальні та бісексуальні люди, які заробляють собі на життя танцями та співами на святах, а також проституцією.

Корисні дані про Індію:
В Індії жінки отримали право голосу у 1950 р.
Система каст в Індії все ще наявна, хоча дискримінація на основі касти і заборонена законом.
В Індії існує значний перекіс у народженнях - на 100 дівчаток приходиться до 120 хлопчиків: це означає вибіркові аборти ембріонів жіночої статі.
Незважаючи на потужний феміністський рух і чимало низових ініціатив, в Індії значна доля бідних жінок, висока дитяча смертність, високий рівень домашнього і сексуального насильства.
Поширеною проблемою є понівечення і вбивство молодої дружини ріднею чоловіка через те, що вона принесла в родину маленький посаг.

„Весільна пісня"/The Wedding Song, 2008. Туніс.

Драма / історія.
Тривалість 100 хв.
Мова: арабська/французька
Українські субтитри
Режисерка і авторка сценарію: Карін Албу
В ролях: Лізі Брошере, Олімпія Борвал, Наджиб Одгірі, Сімон Абкарян

Сюжет:
Окупація Тунісу нацистами піддає випробуванням дружбу між двома дівчатами, арабкою-мусульманкою і сефардською єврейкою, котрі готуються кожна до свого весілля.

Персонажі:
Головна героїня, єврейка – Міріам
Її мама – Тіта
Її подруга, арабка – Нур
Наречений Міріам – Рауль
Наречений Нур – Халед

Цікаві факти про фільм:
Режисерка і сценаристка фільму, Карін Албу, грає в цьому фільмі маму головної героїні.
Попередній її фільм, „Маленький Єрусалим", також отримав критичне визнання як в Європі, так і в США і Канаді.

Корисні дані про Туніс:
В Тунісі жінки отримали право голосу у 1959 р.
Зараз в Тунісі триває робота над новою Конституцією, в ній будуть переглянуті права і можливості жінок, а також вплив релігії на державу. Жіночі організації беруть активну участь у процесі.

„Боксерка"/Punch Lady, 2007. Південна Корея.

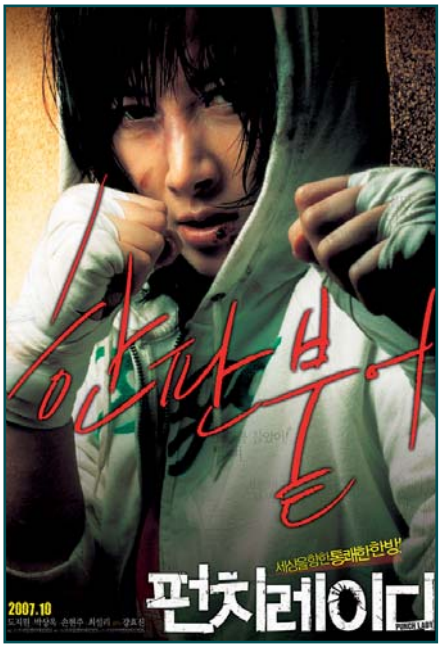

Драма / комедія / спорт.
Тривалість 120 хв.
Мова: корейська
Українські субтитри
Режисер і автор сценарію: Кан Хьо Джін
В ролях: То Чжівон, Пак Сангук, Саллі, Лі Міюн, Кім Чживан

Сюжет:
Цей фільм – історія домогосподарки, яку чоловік-професійний боєць постійно бив, аж поки вона не втекла. Щоб повернути собі втрачену честь і гідність, вона викликає його на двобій.

Персонажі:
Головна героїня – Чжон Хаин
Її чоловік – Квак Чжучан
Її дочка - Чуншім
Її подруга – Пак Соне
Її колишній бойфренд – Пак Сонгйон

Цікаві факти про фільм:
Це режисерський дебют Кан Хьо Джіна. Його сценарний дебют – культовий корейський бойовик „Моя дружина - гангстер".

Цей фільм поєднує елементи драми і комедії, що часто зустрічається в корейських фільмах про родину.
Його наступний фільм, „Озброєні бабусі" – так само комедія з елементами драми, цього разу про старших жінок, котрі грабують банк після того, як грабіжники в них на очах виносять з банку всі їхні гроші.
Актор, який грає чоловіка, Пак Сан Вук, відомий не лише ролями в бойовиках, але й комедійними ролями.

Корисні дані про Південну Корею:
В Південній Кореї жінки отримали право голосу у 1948 р.
У Південній Кореї є Міністерство з питань гендерної рівності, воно було утворене у 1998 році.
В цій країні закон передбачає кримінальну відповідальність для клієнтів повій.
За законом про вибори від 2004 р. партії повинні висувати порівну кандидатів-чоловіків і кандидатів-жінок.
На початку 1990-их років у Південній Кореї був значний перекіс у народженні хлопчиків – десь 125 на 100 народжених дівчат, однак завдяки цілеспрямованій політиці уряду зараз ця тенденція майже подолана.

„Вершниця на киті"/Whale Rider, 2002. Нова Зеландія.

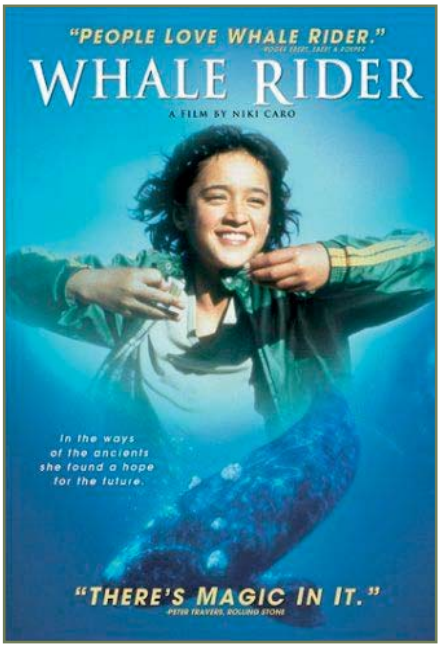

Драма.
Тривалість 101 хв.
Мова: англійська /маорі
Українські субтитри
Режисерка і авторка сценарію: Нікі Каро
В ролях: Кейша Кесл-Г'юз, Равірі Паратене, Вікі Хотон, Кліф Кертіс

Сюжет:
На східному узбережжі Нової Зеландії живе плем'я вангара народу маорі. Ці люди вірять, що вони всі походять від одного предка на ім'я Пайкея, який врятувався, коли його каное перекинулося серед океану, дістався цього острова на спині кита. Відтоді ватажком племені завжди обирався перший син вождя, який і вважався прямим нащадком Пайкеї. 11-річна Пай вірить, що вона стане новим ватажком. Однак її дід Коро зобов'язаний традицією обрати новим ватажком хлопця. Пай любить Коро більше всіх на світі, але мусить повстати проти нього і проти тисячолітньої традиції, щоб здійснити свою долю.

Персонажі:
Головна героїня – Пайкея. Дідусь – Коро.
Бабуся – Квітка. Тато – Порорангі. Її друг – Хемі.

Цікаві факти про фільм:
Знятий за книжкою Віті Іхімаера, новозеландського письменника з маорі, „Вершниця на киті", яка після виходу цієї кінострічки була включена до шкільної програми.
Практично всіх персонажів у фільмі грають справжні маорі. Оскільки головна героїня порушує багато табу, пов'язаних із статевим поділом праці, під час зйомок актори співали спеціальні пісні, щоб відвести гнів предків від акторки, яка грала головну роль.
Це перша роль Кейші Кесл-Г'юз.
Номінований на Оскар за кращу жіночу роль. Номінований на 28 і отримав 29 нагород різних міжнародних кінофестивалів.
Нікі Каро також виступила як режисерка і сценаристка ще одного фільму, номінованого на Оскар за кращу жіночу роль - "Північна країна" із Шарліз Терон в головній ролі. В ньому центральною темою була дискримінація і переслідування жінок, котрі працювали на шахті, та їхня боротьба, щоб змусити начальство вжити заходів на забезпечення нормальної робочої атмосфери.

Корисні дані про Нову Зеландію:
У Новій Зеландії жінки отримали право голосу у 1893 р. - першими в світі.
У Новій Зеландії є Міністерство у справах жінок.
Середній заробіток жінок становить 88% від середнього заробітку чоловіків.
Маорі, тубільне полінезійське населення Нової Зеландії, становлять 15% населення країни, їхня мова перебуває під загрозою зникнення незважаючи на всі зусилля її відродити.

„В тисячу разів сильніші" /A Thousand Times Stronger, 2010. Швеція.

Драма / комедія / школа.
Тривалість 85 хв.
Мова: шведська
Українські субтитри
Режисер: Петер Шільдт
В ролях: Джудіт Вегар, Джулія Спорре, Катаріна Коен, Хьяльмар Екстрьом, Стен Елфстрьом

Сюжет:
В кожній школі відтворюється соціальна структура, де круті і популярні домінують, а тихі і заучки лишаються на периферії. Сігне – розумна 15-річна дівчинка, але вона дуже мовчазна і стримана і тримається осторонь від усіх. Все лишається як є, аж поки в школі не з'являється нова дівчинка, яка змінює все. Під її впливом Сігне стає не лише сміливішою, а й в тисячу разів сильнішою.

Персонажі:
Головна героїня – Сігне.
Новенька – Сага.
Вчитель – Олле.
Найпопулярніша дівчинка – Мімі.
Найпопулярніший хлопчик – Лудде.

Цікаві факти про фільм:
Цей фільм було знято на основі популярного роману Крістіни Херстрьом.
Це перша роль для молодих акторок.

Корисні дані про Швецію:
У Швеції жінки отримали право голосу у 1919 р.
У Швеції працює Міністерство інтеграції та гендерної рівності.
Політичні партії вже давно беруть на себе зобов'язання забезпечити рівну представленість жінок і чоловіків у своїх виборчих списках.
Жінки складають майже половину парламентарів Швеції.
В усіх органах місцевої влади є спеціаліст/ка, що відповідає за дотримання принципів гендерної рівності. Для всіх чиновників проводяться заняття з гендерної рівності, де вони дізнаються, навіщо це потрібно і як це забезпечити.
Частина відпустки по догляду за дитиною закріплена за партнером – тобто обоє, і мати, і батько мають право на оплачувану відпустку по догляду за дитиною, і ця закріплена частина не може бути передана мамі чи татові.
Закон про домашнє насильство був прийнятий у Швеції на початку 1980-их років.

„Осама"/Osama, 2003. Афганістан.

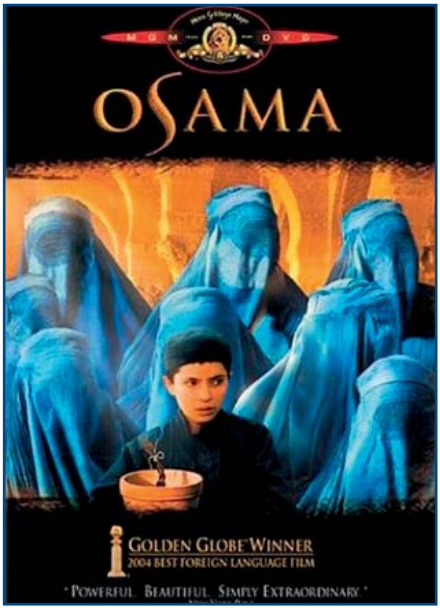

Драма.
Тривалість 83 хв.
Мова: дарі / пушту / англійська.
Українські субтитри
Режисер і автор сценарію: Сіддік Бармак
В ролях: Марина Голбахарі, Аріф Хераті, Зубайда Сахар

Сюжет:
12-річна афганська дівчинка і її мама втрачають роботу, коли таліби закривають лікарню, в якій вони працюють. Таліби також заборонили жінкам виходити з дому без чоловіка-супровідника. Чоловік і брат мами дівчинки загинули, тому більше нема кому заробляти їм на життя. За відсутності вибору дівчинка перевдягається хлопчиком. Назвавшись іменем 'Осама', дівчинка відправляється у страшну і незвичайну подорож. На основі реальних подій.

Персонажі:
Головна героїня – Осама. Її друг – Еспанді.
Цікаві факти про фільм:
Виграв Золотий глобус. Отримав ще 7 номінацій та 14 нагород на різних міжнародних кінофестивалях.
Фільм знімався в Афганістані. Це перший кінофільм, знятий в цій країні після того, як Талібан заборонив кінематограф у 1996 році.
Це перша роль Марини Голбахарі – режисер зустрів її на вулиці Кабулу і запропонував їй цю роль.
Всі актори в цьому фільмі – аматори.
Спочатку режисер планував закінчити фільм на оптимістичній ноті, але в ході зйомок відмовився від цієї ідеї і навіть вирізав зі стрічки всі сцени, які обіцяли надію.
Це перший повнометражний фільм цього режисера.

Корисні дані про Афганістан:
В Афганістані жінки отримали право голосу у 1960 р.
Після виводу радянських військ у 1996 році до влади в Афганістані прийшли таліби. Їх режим зруйнував лікарні і школи, побудовані радянськими фахівцями, та заборонив жінкам працювати і отримувати освіту, значно обмеживши їх можливості.
Талібан було повалено у 2001 році в результаті вторгнення військ США після подій 11 вересня 2001 року. Однак відновити повний доступ до освіти, медицини і багатьох інших сфер для жінок досі не вдалося, особливо в сільській місцевості.
Конституція Афганістану передбачає однакові права для жінок і чоловіків, однак в подружжі жінка жодним чином не захищена від сексуального примусу чи навіть зґвалтування з боку чоловіка.
Лише 23 % населення країни, старші 15 років, писемні. Серед жінок цієї групи писемних лише 12%.
Великою проблемою лишаються ранні шлюби – дівчат віддають заміж починаючи з віку в 9-10 років.

„Точка", 2006.
Росія.

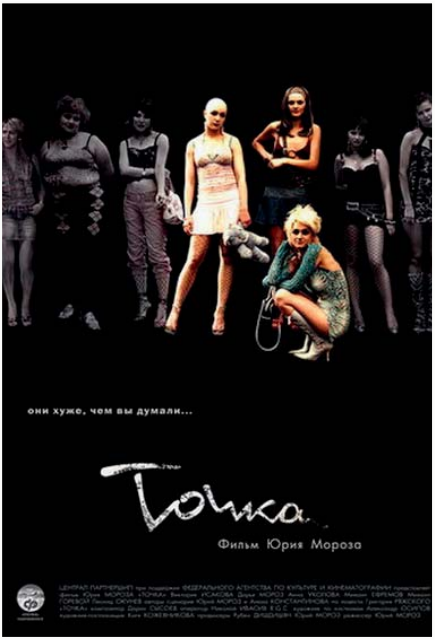

Драма.
Тривалість 92 хв.
Мова: російська
Режисер: Юрій Мороз
Автор сценарію: Альона Званцова
В ролях: Олена Яковлева, Дарія Мороз, Вікторія Ісакова, Анна Уколова

Сюжет:
Драматична історія дівчат-повій. Три поламані долі тісно переплелися між собою і з історією країни. Кожна з дівчат відчайдушно тримається за надію на «нормальне» життя. Але якщо комусь і пощастить врятуватися, то хтось приречений лишитися в цьому колі пекла назавжди.

Персонажі:
Головні героїні – Ніна, Кіра, Аня.

Цікаві факти про фільм:
Дарія Мороз, виконавиця однієї з головних ролей – дочка режисера Юрія Мороза.
У Росії фільм так і не вийшов у широкий прокат.

Корисні дані про Росію:
В Росії жінки отримали право голосу у 1917 р. -- ще до Жовтневої революції, в Російській імперії. Внаслідок масштабних виступів жіночого руху, які послужили поштовхом до початку Лютневої революції, Тимчасовий уряд прийняв закон, за яким жінки могли брати участь у виборах.
В Росії вже котрий рік не можуть прийняти закон про гендерну рівність і закон про домашнє насильство.

„Життя понад усе"/Life Above All, 2010. Південно-Африканська республіка.

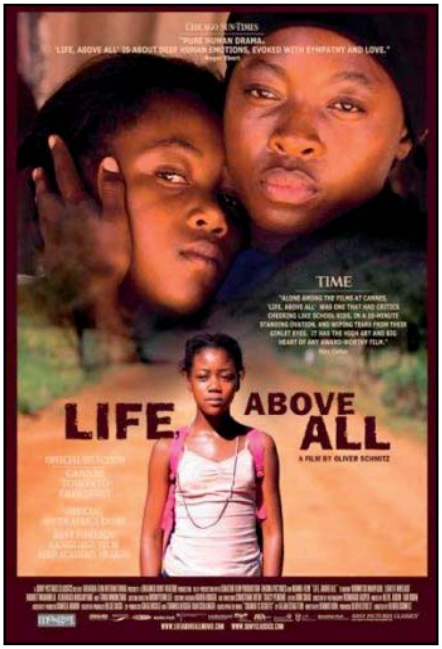

Драма.
Тривалість 100 хв.
Мова: сото
Українські субтитри
Режисер і автор сценарію: Олівер Шміц
В ролях: Хомоцо Маняка, Кеаобака Маканяне, Херіет Ленабе, Лерато Мвеласе

Сюжет:
Це емоційна драма про дівчинку, яка повстає проти страху і сорому, що отруїли її спільноту.

Персонажі:
Головна героїня – Чанда
Її мама – Ліліан
Її подруга – Естер
Її вітчим – Джона

Цікаві факти про фільм:
У 2010 році цей фільм висувався на Оскар у категорії "Кращий іноземний фільм" від Південно-Африканської республіки.
Це перша роль молодої акторки Хомоцо Маняка – вона грає головну роль.
На основі міжнародно визнаного роману «Таємниці Чанди» Алана Страттона.
Олівер Шміц, німецький кінорежисер, до цього фільму зняв ще кілька фільмів в ПАР - зокрема, "Мапанцула" та "Йоханесбурзькі історії".
Більшість акторів у кадрі – аматори.

Корисні дані про Південно-Африканську республіку:
В ПАР право голосу стало універсальним незалежно від статі та кольору шкіри у 1994 р. Білі жінки отримали право голосу у 1930 р.
Жінки становлять 42 відсотки національного парламенту.
Країна досі долає наслідки апартеїду, в тому числі високу материнську і дитячу смертність.

„Єнтль" /Yentl, 1983. США.

Драма, мюзикл.
Тривалість 132 хв.
Мова: англійська
Українські субтитри
Режисер і автор сценарію:
Барбра Стрейзанд
В ролях: Барбра Стрейзанд, Емі Ірвінг, Менді Патінкін

Сюжет:
Історія про єврейську дівчину, котра після смерті батька-рабина перевдягається хлопцем і йде вчитись до іудейської релігійної школи – єшиви.

Персонажі:
Головна героїня – Єнтль/Аншель
Її друг – Авігдор
Наречена Авігдора – Хадас

Цікаві факти про фільм:
На основі бродвейського мюзиклу за мотивами оповідання Іцхака Башевіса Зінгера «Єнтл-єшиботник».
Події фільму розгортаються на початку XX ст. у північно-західній частині Російської імперії – у фільмі згадуються Рига і Люблін.
Знімали фільм у Чехії.
Режисерський дебют Барбри Стрейзанд. Вона присвятила цей фільм пам'яті свого батька.
Барбра Стрейзанд грає тут дівчинку-підлітка, однак на момент зйомок їй вже було за 40.
Незважаючи на те, що і в Менді Патінкіна, і в Емі Ірвінг на той час вже був досвід співу в мюзиклах, Барбра Стрейзанд єдина, хто співає в цьому фільмі.
Цей фільм був номінований на Оскар в чотирьох категоріях і отримав один – за найкращу музику. Він отримав також Золотий глобус, іще 4 нагороди і 13 номінацій. Серед номінацій – на гіршу жіночу роль і гіршу жіночу роль другого плану.

Корисні дані про США:
У США жінки отримали право голосу у 1920 р. із прийняттям т.зв. Дев'ятнадцятої поправки -- про те, що жодному громадянину не може бути відмовлено у праві голосувати на підставі статі.
У Конгресі США жінки становлять 17%.
Жінки в середньому заробляють 73 центи на кожний долар, зароблений чоловіками.
Зараз у США точаться запеклі суперечки про право жінок на доступ до контрацепції і, зокрема, до абортів. В багатьох штатах кількість клінік, де надають подібні послуги, скорочується під тиском релігійних фундаменталістів.

ДОДАТОК 2. ПІДБІРКИ ФАКТІВ З ТЕМИ ЗУСТРІЧІ (FACT SHEETS).

Кожна із запропонованих тем є дуже широкою, з кожної з них існують численні публікації, статті, монографії, спеціалізовані журнали, проводяться дослідження й конференції, викладаються навчальні курси (на жаль, дуже незначна частина з цих матеріалів доступна українською чи російською мовами). Відповідно, запропоновані підбірки фактів не можуть бути хоч якось повними – вони можуть лише показувати певні можливі напрями для подальших пошуків. Вони здебільшого зібрані з англомовних офіційних сайтів міжнародних організацій (таких як ООН, UNFPA, UN Women, UNAIDS і т.п.) чи закордонних навчальних закладів і жіночих організацій. Фактаж з відповідних тем про українське жіноцтво (якщо він існує) можна знайти в Інтернеті українською мовою.

Після кожної підбірки вказані джерела, звідки були взяті наведені в ній факти. За цими посиланнями можна знайти і самі факти, і відповідні посилання на онлайнові джерела, а в деяких випадках і на бібліографію з питання. Всі джерела перевірно станом на 1 грудня 2012 р.

Через взаємопов'язаність різних аспектів жіночого досвіду певні факти, наведені в рамках однієї теми, може бути доречно згадати при обговоренні іншої запропонованої тут теми (чи тем). Теми „Жінки і визвольний рух", „Етнічність" та „Жінки і традиція" посутньо пов'язані між собою, оскільки описують стосунки між жінками і народом/державою, до яких вони належать. Такі теми не надаються до опису мовою фактів, тому в них запропонований короткий теоретичний огляд питання.

Для початку кілька фактів, які описують положення жінок у світі.

- *Жінки виконують 66% всієї роботи в світі, однак отримують лише 11% світових доходів і володіють лише 1% землі у світі.*
- *У 1995 році жінки становили лише 8,7 відсотків осіб на виборних посадах; у травні 2004 році ця цифра складала 15,4 відсотків. У 22 країнах жінки обіймають більше 25 відсотків посад в урядах.*
- *Жінки і досі становлять 70 відсотків серед найбіднішого населення світу.*
- *Жінки складають 66% неписемних дорослих світу.*
- *Жінки стоять на чолі 83% соло-родин. Кількість соло-родин на утри-*

манні в жінок виросла вдвоє з 1970 р. до 1995 р. (від 5,6 мільйонів до 12,2 мільйонів).

- *Жінки складають 55% усіх студентів вишів, однак навіть коли в жінок однаковий з чоловіками рівень освіти, це не приводить до економічних можливостей чи до політичної влади.*
- *Дві третини дітей у світі із незакінченою початковою освітою (менше ніж 4 роки навчання в школі) – це дівчата. Дівчата становлять майже 60% усіх дітей, не охоплених шкільним навчанням.*
- *В країнах Дальнього і Південного Сходу поширеною є практика селективних абортів ембріонів жіночої статі.*
- *В різних країнах, здебільшого, в Азії не вистачає 79 мільйонів дівчат, які, за демографічними розрахунками, мали б жити, внаслідок вибіркових за статтю абортів, вбивства немовлят, недогодовування чи недбалого ставлення.*
- *Сучасні війни найбільше зачіпають мирне населення, оскільки це громадянські війни, партизанські військові дії та етнічні суперечки за територію, ресурси чи владу. З кожних чотирьох загиблих в цих конфліктах троє – це жінки та діти. Поширеною (зокрема, в Центральній Африці) є практика використання дітей-хлопчиків в якості солдатів.*
- *Зґвалтування свідомо використовується як знаряддя геноциду і війни. Десятки тисяч жінок і дівчат зазнали зґвалтування та інших форм сексуальне насильства від початку кризи у Дарфурі (Судан) у 2003 році. Немає жодних даних про те, що когось було покарано за ці звірства.*
- *Близько 75% усіх біженців і переміщених осіб у світі – це жінки, які втратили свої сім'ї та домівки.*
- *З кожних трьох жінок, що помирають по всьому світу, одна гине через гендерне насильство; серед жінок у віці від 15 до 44 років воно є причиною більшої кількості смертей та інвалідностей, ніж рак, малярія (найпоширеніша інфекційна хвороба в країнах Африки та Азії), дорожньо-транспортні пригоди та війна.*
- *Домашнє насильство є широко поширеним в більшості країн і є частою причиною самогубств серед жінок.*
- *Доля зґвалтувань, про які повідомляють поліції, становить від менше 3 відсотків у Південній Африці до близько 16 відсотків у США.*
- *Щороку на ринок проституції потрапляє два мільйони дівчат у віці від 5 до 15 років.*

- *В усьому світі щорічно приблизно 4 мільйони жінок і дівчат продають і купують – з метою одруження, проституції чи рабства.*
- *Щонайменше 130 мільйонів жінок зазнали обрізання (поневечення статевих органів); ще 2 мільйони наражаються на цей ризик щороку.*
- *Щороку так звані „вбивства в ім'я честі" забирають життя тисяч молодих жінок, здебільшого у Західній Азії, Північній Африці та частинах Південної Азії.*
- *Майже півмільйона жінок щороку гине від ускладнень вагітності. Більшість з них живуть в бідніших країнах – на кожну жінку, котра помирає на Півночі (т.зв. Глобальна Північ, країни Західної Європи, США і Канада), 99 помирають на Півдні (т.зв. Глобальний Південь – країни Африки, Азії, Латинської та Південної Америки та Тихого Океану). Інші кілька мільйонів переживають ускладнення, які можуть привести до інвалідності чи постійного погіршення здоров'я. Найсумніше тут те, що всього цього можна було б уникнути.*

Джерела:

http://www.dosomething.org/tipsandtools/11-poignant-facts-about-women-around-world
http://www.newint.org/features/2004/11/01/womens-rights/

1. Жінки і спорт.

В той час, як хлопчиків заохочують займатись спортом, дівчата отримують протилежний посил від школи, батьків і суспільства. Однак численні дослідження доводять: дівчата, які регулярно займаються спортом, мають кращу самооцінку і рідше мають депресії чи харчові розлади.

Фахівці із спортивної статистики кажуть, що за останні 60 років максимальні результати жінок постійно наближаються до кращих результатів чоловіків. Якщо ця тенденція збережеться, то до 2050 року кращі результати жінок будуть на рівні кращих результатів чоловіків.

776 р. до н.е. – перші Олімпійські ігри проходять у Давній Греції. Жінкам заборонено брати в них участь і навіть спостерігати за ними; однак вони змагаються кожні чотири роки на своїх власних іграх – на честь Гери, богині-покровительки жінок.

1722 р. – британська боксерка Елізабет Вілкінсон виходить на боксерський ринг.

1875 р. – бейсбольні команди "Білявки" та "Чорнявки" грають свою першу гру у Спрінгфілді, штат Іллінойс, 11 вересня. Газети вітали цю подію як "перший бейсбольний матч, зіграний між жіночими командами публічно та з оплаченими квитками."

1899 р. – винайдено сучасний "безпечний" велосипед, з легкою рамою, двома колесами однакового розміру і ланцюговим приводом. За наступне десятиліття більше мільйона американських жінок придбають велосипед і активно ним користуватимуться.

1895 р. – поширення тенісу, бадмінтону, баскетболу та інших рухливих ігор як спортивних занять для школярок та студенток жіночих навчальних закладів, а також дозвілля для молодих жінок. Жінки грали в ці ігри в одязі, який не сильно відрізнявся від звичайного – а це довгі спідниці і корсети. Часто після закінчення гри дівчата помічали кров на своїх корсетах.

1900 р. – перші 19 жінок, які брали участь у сучасних Олімпійських іграх у Парижі, Франції, змагалися всього в трьох видах: теніс, гольф і крокет.

1914 р. – американський Олімпійський комітет офіційно виступає проти участі жінок у спортивних змаганнях Олімпіади. Єдиний виняток – це вільні вправи, куди жінки допускаються лише у костюмі з довгою спідницею.

1936 р. – Соня Хені виграє останній з десяти поспіль світових чемпіонатів з фігурного катання, перший з яких вона виграла у 1927 р. Вона революціонізувала фігурне катання – вона розробляла хореографію своїх виступів у відповідності до музики і виступала у коротких спідницях, що давало їй свободу виконувати складніші рухи.

1936 р. – до програми Олімпійських ігор у Берліні додано гімнастику для жінок.

2009 р. – Міжнародний олімпійський комітет голосує про включення жіночого боксу до програми Ігор в Лондоні у 2012 р. – це перші ігри, в яких жінки та чоловіки беруть участь в усіх видах змагань.

2012 р. – в олімпійській збірній Саудівської Аравії присутні жінки – вперше за всю історію її участі в Олімпіаді (при тому, що в самій країні жінкам заборонено займатись спортом і вони роблять це напівлегально).

Джерела:

http://www.cookieathlete.com/2010/03/women-history-facts/
http://www.udel.edu/psych/kbauer/womensports.html

2. Жінки на війні.

В усі часи в усіх народів знаходились розумні і відважні жінки, готові стати на захист своєї країни від загарбників, на чолі цієї країни чи в строю серед інших солдатів – як під власним іменем, так і під чоловічим. Відомо про жінок-піратoк, розбійниць, ватажків партизанських загонів.

В деяких культурах і певних соціальних групах, як, наприклад, серед самураїв Японії жінки отримували базову військову підготовку.

Під час Другої Світової Радянський Союз мав найбільший у світі жіночий контингент в армії – як серед медичного і допоміжного персоналу, так і серед бійців (зокрема, в піхоті та авіації).

В сучасній Україні найбільший в Європі жіночий контингент в армії, який, крім того, зростає найшвидшими темпами.

Відомі жінки-воєначальниці:

Гудіт, 960 р. н.е. – цариця Дамту, яка зруйнувала Аксум (тодішню священну столицю Ефіопії). Вона зруйнувала пам'ятники і храми і намагалася знищити усіх членів правлячої династії (нащадків Королеви Савської). Її діяння і досі передаються в усних історіях Північної Ефіопії, вони також зафіксовані в історичних записах. Вона вбила імператора Ефіопії, захопила його трон і правила 40 років.

Тереза Магбануа, 1800 р. – коли Філіппіни почали війну за незалежність від Іспанії, Тереза стала першою жінкою, котра приєдналася до місцевого ополчення. Вона вміла їздити верхи і влучно стріляти – краще за будь-якого чоловіка в її селищі. Завдяки її відвазі та стратегічному мисленню та під її проводом місцеве ополчення виграло не одну битву проти іспанців. Вона стала першою жінкою-генералом Філіппінської революції.

Будікка, 1-ше ст. н.е. – королева народу ісені (сучасний Норфолк), яка очолила повстання проти окупаційної армії Римської імперії. Її чоловік, король Прасутаг, помираючи, передав владу в країні у спільне правління їй, їхнім дочкам та римському імператору, але римляни знехтували його волею і захопили країну. Будікку обрали очільницею її народу та сусідніх племен, і вона повела наступ на римлян – із значним успіхом.

Сестри Трун, Трек і Нее 1-ше ст. н.е. – в'єтнамські військові лідерки, які спромоглися звільнити тодішній В'єтнам від тисячолітньої китайської окупації і захищали його протягом трьох років. Китай зібрав величезну армію, щоб знищити їх, і зрештою переміг їхню армію у битві біля річки Хат і тоді сестри

втопилися в ній, щоб захистити свою честь. Вони і досі вважаються національними героїнями у В'єтнамі. 15-те число першого місячного року є днем свята в пам'ять сестер Трун.

Артемізія I Карійська, 5 ст. до н.е. – була правителькою Іонії від імені персів. У битві під Саламіном (вересень 480 р. до н.е.), коли перський цар Ксеркс намагався захопити Грецію, вона керувала п'ятьма кораблями.

Фу Хао, 1200 до н.е. – була дружиною короля Ву Діна з династії Шан. Вона також була верховною священицею і військовим генералом (що було дуже нетиповим для того часу). Згідно із записами, які дійшли до нас з династії Шан, вона очолювала кілька військових кампаній – успішно підкоривши навколишні царства.

Аххотеп I, 16-те ст. до н.е. – зіграла вирішальну роль у заснуванні 18-тої династії Давнього Єгипту. Вона правила в якості регента після смерті батька і прожила довге і впливове життя. Вона очолила опір гіскосам, звільнила від них Єгипет і своєю політичною активністю допомогла двом своїм синам (Камозу і Ахмозу I) об'єднати країну. Вона дожила до 90 років і була похована поряд із Камозом у Фівах.

Септима Зеновія, 3 ст. н.е. – правила Сирією з 250 по 275 рр. н.е. після смерті чоловіка Септімуса Одаіната. Вона вела армії в бій кінна і в повному обладунку. Протягом правління римського імператора Клавдія вона нанесла не одну поразку римським легіонам, внаслідок чого вони були змушені полишити Малу Азію. Аравія, Арменія і Персія приєдналися до неї, і вона оголосила себе королевою Сходу, незалежною від Риму. Наступник Клавдія Ауреліан відправив свої найдосвідченіші легіони, щоб її підкорити, але лише через майже 4 роки битв і осад її столиця, Пальміра, пала і Зеновія разом з дев'ятьма іншими бойовими королевами союзних провінцій пройшла в кайданах вулицями Риму. Однак після цього Зеновія одружилася із впливовим римським сенатором, а її нащадки обох статей грали активну роль у римській політиці ще 300 років потому.

Тамара, королева Грузії, 13-те ст. н.е. – дочка короля Грузії Георгія III. Її батько проголосив її співправителькою і наступницею, щоб уникнути суперечок за трон після його смерті. Тамара здобула славу видатної правительки, її народ називав її Королем королів і Королевою королев. Тамара сама стояла на чолі армії й успішно підкорила усі сусідні мусульманські держави, забезпечивши своїй країні політичну, економічну і культурну міць.

Джерело:

http://listverse.com/2008/03/17/top-10-badass-female-warriors/

3. Жінки в релігії.

Не існує жодної релігії, від маленької до світової, де б жінки не були активними послідовницями, проповідницями, пророчицями, наставницями. Однак чимало релігій говорять про важливість покори для жінок, обмежуючи їхні можливості вести релігійні практики і вивчати релігійні тексти. Як спротив проти таких обмежень, поширюються практики отримання жінками релігійної (теологічної) освіти і рукопокладення жінок в священики, розвивається феміністська теологія: рух, який переглядає традиції, практики, священні тексти і основи релігій з феміністської точки зору. Серед завдань феміністської теології – підвищити роль жінок серед духовенства і церковних очільників, перевитлумачити чоловікоцентричні уявлення про бога, перевизначити місце жіноцтва стосовно кар'єри і материнства і досліджувати образи жінок в священних текстах релігії.

Шумер і Аккадія – верховні священиці, ен, мали владу і вплив на рівні із чоловіками-священиками. Вони володіли майном, вели торгові справи і проводили релігійні ритуали разом із королями і священиками.

Давній Єгипет – верховна жриця Амона була дуже впливовою політичною фігурою, яка забезпечувала передачу влади від одного фараона до іншого. Вона керувала діяльністю храму Амона і його землями і майном, в такий спосіб контролюючи значну частину економіки Давнього Єгипту.

Давня Греція – в давніх греків були релігійні обряди, що їх могли виконувати лише жінки. Жриці грали провідну роль в Елевсинських містеріях. На святах і ритуалах на честь Діоніса керували жінки-священиці. В храмах богиня служницями і жрицями часто були жінки. Чимало жінок було також і серед оракулів, найвідомішою з яких була Піфія, оракул у храмі Аполлона у Дельфах.

Давній Рим – давньоримське слово *sacerdos*, «священик», означає людей і жіночої, і чоловічої статі. Весталки, жриці богині Вести, в рамках державної релігії імперії виконували важливі обряди на процвітання і безпеку Риму, втілені у священному полум'ї, котре жриці мусили безперервно підтримувати. Також лише жінки могли бути жрицями в храмах Церери, Прозерпіни, Ізіди і Кібели. В римлян були також священицтва подружніх пар, де обидва виконували важливу частину релігійних обрядів – рекс і регіна сакрорум, та фламен і фламініка діаліс.

Буддизм – тітка і прийомна мати Будди, Махападжараті Готамі, стала першою жінкою-буддистською монахинею.

В традиції Махаяни в 13-тому столітті японка Мугай Ньодай стала першою жінкою-абатисою і першою жінкою-майстром Дзен.

В сучасному світі жінки стають священицями і посвяченими монахинями в різних традиціях і школах буддизму.

Християнство – жіноче священицтво в християнстві не є чимось новим; існує багато документальних свідчень про рукопокладення жінок в ранній церкві в сан священиць, дияконес і єпископинь.

Англіканська церква – в багатьох англіканських провінціях жінок рукопокладають у сан священиць і дияконес.

У 2010 р. вперше в історії англіканської церкви в сан священика були рукопокладені більше жінок, ніж чоловіків (290 жінки та 273 чоловіків).

Свідки Єгови – передбачене проведення спеціального прилюдного хрещення, після якого хрещений чи хрещена вважаються посвяченим проповідником / чи проповідницею.

Ліберальна католицька церква – рукопокладає жінок в сан священиць.

Православна церква – не дозволяє рукопокладати жінок. Однак у Візантійській імперії жінок рукопокладали в священиці і в дияконеси.

У 2004 р. Священний Синод православної церкви Греції проголосував за те, щоб дозволити рукопокладення дияконес в жіночих монастирях.

Протестантська церква – за останні сто років все більше протестантських конфесій почали рукопокладати жінок (зокрема, як військових та госпітальних капеланів), наприклад, Об'єднана церква Канади – в 1936 р, а американська Об'єднана методистська церква – в 1956 р., а в методистській церкві в Британії це роблять вже більше 200 років. В Армії Спасіння рукопокладення жінок практикується від самого початку – четвертий, тринадцятий і дев'ятнадцятий генерали Армії спасіння були жінками.

Більше третини усіх студентів семінарій (а в деяких семінаріях до половини) – це дівчата.

Римо-католицька церква – „Всесвітня організація за рукопокладення жінок" (*Women's Ordination Worldwide*), заснована в Австрії у 1996 році, є мережею національних та міжнародних груп, які добиваються рукопокладення жінок в рамках католицької церкви. Неодноразові спроби чоловіків-священнослужителів рукопокласти жінок закінчувалися екскомунікацією і тих, і тих.

2011 р. – третина професорів католицької теології в Німеччині, Австрії та Швейцарії (144 особи) підписала декларацію із закликом дозволити рукопокладення жінок.

Індуїзм – в індуїзмі існує два типи священиків, і як жінки, так і чоловіки можуть бути такими священиками. Так само і ті, і ті можуть бути гуру, або духовними вчителями.

Іслам – жіночі мечеті, так звані нусі, і жінки-імами (релігійні лідерки громади) існують в Китаї з 19-ого століття і понині. Як в мусульманських країнах, так і в мусульманських громадах жінки все частіше роблять спроби проводити релігійні служби і в суто жіночих спільнотах, і в змішаних.

Юдаїзм – в ортодоксальному (і ультраортодоксальному) юдаїзмі лише чоловіки можуть бути рабинами чи канторами, однак в решті напрямків юдаїзму жінки можуть отримувати відповідну освіту і займати відповідні посади в релігійній громаді.

1998 р. – Неллі Шульман, яка народилася в Росії і отримала відповідну освіту в Британії, стала першою жінкою-рабином з Росії і отримала призначення головним рабином общини реформістського юдаїзму в Мінську в Білорусі.

Релігія Рюкю – традиційну релігію островів Рюкю в Японії очолюють жінки-священиці. Це єдина відома панівна релігія певного суспільства, на чолі якої стоять жінки.

Синтоїзм – в традиційному синтоїзмі жінки були жрицями (верховними в тому числі), але пізніше ця традиція була скасована – і була відновлена лише після Другої світової війни.

Сикхізм – в сикхізмі нема священиків; в цій релігії від самого початку наголошувалося на повній рівності жінок і чоловіків, тому і ті, й інші можуть виконувати будь-які релігійні функції і проводити будь-які сикхські церемонії.

Даосизм – і жінки, і чоловіки можуть бути священиками-даосами. З 2009 року церкву даосів очолює жінка, Ву Шенжень.

Вікка (новітнє язичництво) – існує багато різних вікканських традицій. В усіх жінки отримують рукопокладення як священиці (в більшості чоловіки також можуть бути священиками), чимало з них заснували саме жінки.

Йоруба – народ йоруба Західної Нігерії практикують свою традиційну релігію з 8 ст. н.е. з священиками і священицями.

Джерела:

http://en.wikipedia.org/wiki/Ordination_of_women
http://en.wikipedia.org/wiki/Feminist_movement

4. Жіночий рух і емансипація.

В рамках західної юриспруденції (починаючи з часів Давньої Греції і Давнього Риму) жінки вважалися неповносправними в силу своєї статі – т.зв. sexualis debilitas. В багатьох країнах вони не мали права володіти майном та грішми, укладати договори, вчитись у навчальних закладах, обіймати виборні посади, працювати на державній службі, самостійно подорожувати, розпоряджатися своєю долею – чим займатись в житті, з ким одружуватись, скільки народжувати дітей.

- *Суфражистки, або активістки руху за надання жінкам права голосу, почали свою боротьбу у другій половині 18-ого ст. і добилися перемоги у значній частині світу протягом першої половини 20-ого ст. Цей період називається першою хвилею фемінізму.*
- *Термін „войовничі феміністки" походить від назви британських суфражисток, котрі вдавалися до хуліганства, побиття вікон, спротиву поліцейським і навіть до підпалів, щоб привернути увагу до своїх вимог, після того, як їхні мирні акції були проігноровані, знехтувані чи висміяні.*
- *Одна з найвпливовіших діячок руху за право голосу для жінок у США у 19-ому столітті, Елізабет Кейді Стентон була матір'ю сімох дітей. Сюзан Б. Ентоні, її подруга і колега по жіночому рухові, сиділа з її дітьми, поки Стентон писала промови і петиції про право голосу для жінок, які Ентоні виголошувала.*
- *Чимало діячок і активісток суфражистського руху, включаючи Сюзан Б. Ентоні, не одружувались, тому що в 19-ого столітті в США та багатьох країнах Європи одружені жінки не мали права володіти майном чи розпоряджатися ним та укладати договори від власного імені.*
- *На початку 19-ого століття в більшості штатів США жінки не мали права опіки над своїми власними дітьми. За законами цих штатів діти «належали» чоловікові. Лише коли у 1840-их роках, коли жінки почали організовуватись, щоб здобути юридичні права, і закони почали потроху змінюватись, змогли жінки володіти майном після одруження чи отримувати право опіки над власними дітьми.*
- *Жінки були першою протестною групою в історії США, котра пікетувала Білий Дім. Відтоді цю тактику використовувало чимало інших протестних груп, котрі намагалися привернути увагу до порушення їхніх прав.*
- *В Російській імперії жіночий рух був потужним і широко поширеним. Жіночі групи і осередки створювалися по всій країні і вели активні кампанії за надання жінкам права голосу, а також інших політичних та*

економічних прав.

- *Лютнева революція 1917 року почалася із виступу у Санкт-Петербурзі жінок-робітниць, котрий був настільки масовим, що до них приєдналися й чоловіки – працівники інших заводів та фабрик. Жінки вийшли на демонстрацію із гаслом „Хліба і троянд", тобто заробітку на рівні з чоловіками і припинення бойових дій у Першій світовій. Вже тоді жіночий рух висував і політичні, й економічні вимоги. Тимчасовий уряд прийняв закон, за яким жінки отримали право голосу. Багато напрацювань тодішнього жіночого руху більшовики використали, щоб привернути на свій бік широкі жіночі маси.*
- *Першими отримали право голосу жінки у Новій Зеландії – у 1893 році. Франція законодавчо закріпила це право за жінками у 1944 році, Італія й Японія – у 1945 році; в Індії це сталося у 1950 р., у Швейцарії у 1971 р., а в Португалії у 1976 р.*
- *Наявність самого лише права голосу недостатня для забезпечення захисту прав жінок: в них повинно також бути право обиратися на виборні посади – і можливості й ресурси, щоб це зробити, а також навички лідерства, політичної роботи і боротьби.*

Джерело:
http://www.nwhm.org/online-exhibits/rightsforжінки/didyouknow.html

5. Жінки і визвольний рух.

Як показують дослідження, в усіх національно-визвольних і революційних рухах останніх двохсот років жінки брали активну участь – Азії (Індія, Шрі-Ланка, Китай, Індонезія, В'єтнам, Японія), Латинській і Південній Америці (Мексика, Перу, Чилі, Колумбія, Уругвай, Бразилія), Африці (Єгипет), Європі (Чехія, Польща). Часто це були жіночі рухи, які приєднувалися до національно-визвольних змагань. Відповідно, фемінізм не був обмежений США і країнами Західної Європи, він був поширений на всіх континентах і не був накинутий тамтешнім суспільствам із Заходу, а був наслідком прагнення жінок по всьому світу до свободи, до економічної та політичної незалежності. Це стосується й українського жіночого руху, як на теренах Російської імперії, так і на території Австро-Угорської імперії – і пізніше Радянського Союзу (див.Олена Теліга, „Якими нас прагнете").

В колоніальних країнах положення жінок з місцевого населення поєднувало

утиск за ознакою статі із утиском за етнічною, чи національною, ознакою – і в своїй боротьбі проти колоніального гноблення жінки одночасно боролися і за звільнення свого народу, і за власне звільнення. Риторика націоналізму говорить про братерство (між чоловіками), а від жінок вимагає збереження чистоти нації (як шляхом расово правильних шлюбів із расово правильними дітьми, так і відтворення її духовної і матеріальної культури, зокрема, через навчання дітей – чи носіння бурки/чадри чи хустки), саме тому націоналізм при всьому своєму прогресивному потенціалі до звільнення може бути консервативним і жорстким стосовно жінок – і так само внутрішньо суперечливо може пропонувати жінкам престиж і доступ до влади, неможливий за умов колоніального режиму. Тому часом жінки опиняються в ситуації, коли їх ставлять перед вибором – чи їм важливіша їхня власна свобода та їхні права, чи лояльність до своєї етнічної / релігійної групи, і таке протиставлення може передбачати дотримання певних традиційних практик (як носіння хустки, жіноче обрізання, „вбивства в ім'я честі" і тому подібне), чи відмову від певних прав (наприклад, заборона абортів, бо жінки сприймаються як власність нації). Тому вкрай важливою є жіноча солідарність і наявність потужного жіночого руху, який може змусити очільників національно-визвольного руху переформулювати задачі руху в такий спосіб, щоб він враховував інтереси жінок – не як об'єктів управління, а як суб'єктів.

Дослідження жіночих рухів в колоніальних та постколоніальних країнах підважує євроцентричні уявлення, традиційні для фемінізму другої хвилі – що 1) жіночі рухи пов'язані із модернізацією та розвитком, та 2) фемінізм є наслідком лінійного процесу соціальних змін. Наприклад, бідні жінки в Індії, Бразилії, Чилі та Перу брали і беруть активну участь у багатьох місцевих рухах стосовно доступу до роботи, оплати праці, питань здоров'я, харчової безпеки, захисту навколишнього середовища, а жіночі рухи в Індії та Філіппінах значно потужніші, ніж в індустріалізованих Японії чи Росії, тому помилкою буде вважати, що „розвиток" чи „модерність" є передумовою для активного розвитку жіночого руху.

Джерела:

http://science.jrank.org/pages/9339/Feminism-Overview-Global-Feminisms-Nationalism-Religion.html
https://researchspace.auckland.ac.nz/handle/2292/719

6. Ранні шлюби.

В різних країнах і культурах існують різні норми щодо віку, з якого молоді

люди можуть укладати шлюб. Однак існує чимало країн, де практикують ранні шлюби – чи одруження як дітей між собою, так і одруження старших чоловіків із дівчатками у віці від 8 років.

- *Якщо нинішні тенденції триватимуть, за наступні 10 років буде видано заміж 142 мільйони дівчат, тобто по 38 тисяч дівчаток щодня.*
- *Дівчата з бідних родин з майже вдвічі більшою ймовірністю вийдуть заміж до 18 років, ніж дівчата із заможніших родин.*
- *Більше половини дівчат у Бангладеш, Малі, Мозамбіку та Нігері одружуються до досягнення 18-річного віку. В цих країнах більше ніж 75 відсотків населення живе на менше ніж 2 долари в день.*
- *Чим вищий рівень освіти, тим менші шанси, що дівчинку віддадуть заміж дитиною. У Мозамбіку приблизно 60 відсотків дівчат без освіти виходять заміж до 18 років, порівняно із 10 відсотками дівчат із середньою освітою.*
- *Освіта для дівчат-підлітків лишається вирішальним фактором у підвищенні віку одруження у багатьох країнах, що розвиваються, включаючи Індонезію, Шрі-Ланку, Тайвань і Таїланд.*
- *Дівчата молодші 15 років мають в п'ять разів вищі шанси померти при народженні дитини, ніж жінки старші двадцяти років. Вагітність є основною причиною смерті по всьому світі для молодих жінок у віці 15-19 років.*
- *Наречені-дівчатка наражаються на вищий ризик заразитись ВІЛ, тому що часто їх віддають заміж за старших чоловіків із сексуальним досвідом. У Центральній Африці дівчата у віці 15-19 років мають у 2-6 разів вищу ймовірність заразитись ВІЛ, ніж хлопчики цього ж віку.*
- *Дівчата, котрі виходять заміж до 18 років, мають вищі шанси (до двох разів) стати жертвами домашнього насильства, ніж їхні однолітки, котрі виходять заміж пізніше.*
- *В наречених-дівчаток часто спостерігаються симптоми посттравматичного стресу як наслідки сексуальної наруги, такі як відчуття безнадійності, безпорадності та глибокої деп*ресії.

Джерело:

http://www.icrw.org/child-marriage-facts-and-figures

7. Етнічність.

Тривала дискримінація проти певних етнічних (чи соціальних загалом) груп завжди супроводжується відтворенням упередженостей проти цих груп, які ніби дають виправдання дискримінації. І навіть коли таку дискримінацію забороняють законодавчо, упередженості нікуди не ділися, дискримінація так само лишатиметься – в прихованих формах. Наприклад, в Україні не передбачено законодавчої дискримінації ромів (циган), але їм важко влаштуватись на роботу, якщо там відомо, що ця певна людина – з ромів. Так само важко знаходити роботу молодим жінкам чи жінкам з дітьми, чи людям старшим 50 років.

На доступ людей з певних етнічних (чи соціальних загалом) груп впливає не лише дискримінація чи упередженості – культурні практики в межах цієї групи також грають важливу роль у тому, що саме люди вважають за прийнятне, потрібне, необхідне (чи на що, на їхню думку, вони мають право і на що можуть претендувати), а що – за неприйнятне чи шкідливе. При чому певні культурні норми в рамках етнічної / релігійної меншини можуть бути жорсткішими чи м'якішими, ніж в ширшому суспільстві, однак вони – як і в ширшому суспільстві – коли йдеться про чоловіків і жінок, будуть відрізнятись між собою. Скажімо, вимоги до поведінки дівчат в родинах турецьких іммігрантів у першому поколінні в Німеччині будуть відрізнятися від вимог до дівчат в турецьких родинах в Туреччині – і від вимог до дівчат в німецьких родинах в Німеччині.

Всі ці приписи, норми, обмеження постійно змінюються у взаємодії між собою – і писаним законом певного суспільства, в якому вони існують, однак в ширшому контексті і в тривалішій перспективі вони виливаються у певні тенденції стосовно людей в цих групах: стосовно їхньої очікуваної тривалості життя, тенденцій у стані здоров'я, рівня освіти / доходів, працевлаштування, родинної поведінки, кількості дітей і так далі.

Скажімо, в США рівень абортів серед чорних жінок (афроамериканок) майже в п'ять разів вищий, ніж серед білих жінок (в розрахунку на 100 тисяч осіб певної групи). Рівень абортів серед латиноамериканок (тобто жінок, чиї предки походять з країн Центральної та Південної Америки) майже вдвічі вищий, ніж серед білих жінок. В них так само вищий рівень незапланованих вагітностей, ніж в білих жінок, але найвищий цей показник серед чорних жінок. Причому обидві ці тенденції спостерігаються незалежно від рівня освіти та рівня доходів.

В білих жінок найвищий рівень захворюваності на рак грудей, однак смертність від раку грудей найвища серед чорних жінок.

За офіційною статистикою, в США найвищий рівень кількості захворювань

серцево-судинної системи спостерігається серед чорних жінок, наступні за цим показником білі жінки, потім – індіанки та азіатки, при чому між першими і останніми різниця майже в два рази. 78% відсотків жінок, хворих на СНІД – це чорні жінки чи латиноамериканки. Хоча серед індіанок нижчий рівень захворюваності на СНІД (4,8 нових випадків на рік на 100 тисяч осіб) ніж в чорних жінок (50,2 на 100 тисяч) та латино американок (12,4 на 100 тисяч), він все одно більше ніж вдвічі вищий, ніж серед білих жінок (2,0 на 100 тисяч).

Хоча рівень материнської смертності для всіх етнічних груп в США за останні 50 років значно знизився, відмінності між різними групами збільшилися. В чорних жінок шанси померти внаслідок ускладнень вагітності чи пологів від трьох до шести разів вищі, ніж в білих жінок.

Відповідно, при плануванні політики з певного питання необхідно відслідковувати такі відмінності і приймати рішення, які їх враховуватимуть.

Джерела:

http://www.rhrealitycheck.org/blog/2010/03/01/abortion-women-color-bigger-picture
http://www.cdc.gov/cancer/breast/statistics/race.htm
http://www.acog.org/Resources_And_Publications/Committee_Opinions/Committee_on_Health_Care_for_Underserved_Women/Racial_та_Ethnic_Disparities_in_Womens_Health
http://www.americanprogress.org/issues/healthcare/news/2010/12/16/8762/fact-sheet-health-disparities-by-race-та-ethnicity/

8. Домашнє насильство.

Домашнє насильство спостерігається в практично усіх країнах, культурах і прошарках населення. Воно не залежить від рівня доходів, рівня освіти, релігії, етнічної приналежності чи зловживання алкоголем або іншими речовинами. Домашнє насильство буває фізичним, сексуальним, економічним, вербальним, психологічним та репродуктивним (примус до вагітності, примус до абортів, примус до відмови від контрацептивів).

- *В Україні за офіційною статистикою щороку від домашнього насильства гине приблизно тисяча жінок. Ця статистика не включає тих, хто вчинили самогубство, доведені до межі, чи тих, чия смерть є наслідком домашнього насильства, але не спричинена ним безпосередньо.*
- *В середньому в США від рук чоловіків чи бойфрендів гине більше трьох жінок на день. У 2005 році 1181 жінок були вбиті своїми партнерами.*
- *За статистикою медичних закладів США, щороку жінки зазнають біль-*

ше двох мільйонів травм через насильство з боку нинішніх чи колишніх партнерів.

- *Практично кожна четверта жінка в США зазнає насильства з боку (колишнього) чоловіка/бойфренда в певний момент свого життя.*
- *В середньому жінка зазнає побиття з боку чоловіка 35 разів, перш ніж звернутися по допомогу.*
- *Жінка робить в середньому від 5 до 7 спроб піти від свого кривдника, перш ніж вона досягає успіху в цьому.*
- *Домашнє насильство не закінчується із розлученням чи роз'їздом. Більше 70% жінок, котрі отримують травми в ході домашнього насильства, отримують такі травми після того, як підуть від кривдника.*
- *Чимало жінок лишаються зі своїми кривдниками, тому що ті погрожують покалічити чи вбити або жінку, або її дітей. Коли жінка йде від свого кривдника, шанси того, що він її дійсно вб'є, зростають в 4 рази.*
- *Жінки становлять 84 відсотки жертв подружнього побиття та 86 відсотків жертв насильства з боку постійного бойфренда чи подруги, а три чверті осіб, які коять домашнє насильство – це чоловіки.*
- *В США щодня відбувається більше 500 зґвалтувань чи спроб зґвалтування. Для вікової групи від 12 років і старших кількість зґвалтувань/спроб зґвалтування становила в 2007 році 1,8 на тисячу осіб в жінок та 0,1 на тисячу осіб в чоловіків.*
- *Приблизно кожна третя дівчина-підліток зазнає фізичного, емоційного чи вербального насильства з боку хлопця, з яким зустрічається – ця цифра значно вища, ніж стосовно будь-якої іншої форми насильства, що його зазнає молодь.*
- *Підлітки, які зазнають насильства з боку романтичного партнера, з набагато більшою ймовірністю починають палити, вживати наркотики, вдаватись до нездорових харчових практик (приймати ліки для схуднення чи послаблення чи викликати в себе блювоту, щоб схуднути), вдавати до ризикованих сексуальних практик чи обмірковувати / пробувати самогубство.*
- *15,5 мільйонів дітей у США живуть в родинах, в яких за останній рік хоча б один раз відбувся акт насильства між батьками, і з них сім мільйонів – в тих родинах, де таке насильство було вкрай жорстоким.*
- *Жінки, які зазнали домашнього насильства, мають на 80 відсотків*

вищу ймовірність інсульту, на 70 відсотків – серцевого нападу чи іншого захворювання серця, 60 відсотків – астми, та на 70 відсотків – розвитку алкоголізму, ніж жінки, які не ставали жертвами насильства з боку інтимного партнера.

- *В США в жінок у віці від 15 до 44 років найпоширенішою причиною травм є домашнє насильство, більше ніж від дорожньо-транспортних пригод, пограбувань і зґвалтувань разом узятих.*
- *В США працюють 1500 притулків для жінок-жертв насильства – і 3800 притулків для тварин.*
- *Від 40% до 60% дзвінків до поліції, особливо в нічну зміну – це дзвінки про домашні суперечки чи домашнє насильство.*
- *Від 30% до 60% чоловіків-кривдників також б'ють дітей в своїй родині.*
- *Насильство, яке чоловіки коять по відношенню до нинішніх чи колишніх подруг і дружин, дорого обходиться суспільству – це гроші на лікарняні і на реабілітацію, це гроші на оплату роботи поліції і прокуратури, це втрачені людино-дні, це втрачені людські життя у випадку вбивства (чи смерті внаслідок отриманих травм), це втрачене здоров'я – самої жінки та її дітей (у випадку насильства під час вагітності) також внаслідок алкоголізму чи наркоманії через перенесену психологічну травму.*
- *Середній термін ув'язнення для чоловіка, який вбив дружину, становить від 2 до 6 років. Жінки за вбивство чоловіка отримують в середньому 15 років.*

Джерела:

http://www.futureswithoutviolence.org/content/action_center/detail/754
http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs239/en/
http://www.clarkprosecutor.org/html/domviol/facts.htm

9. Жінки і традиції.

Жодна культура не може існувати, якщо її не відтворюють у щоденних практиках жінки. В традиційних суспільствах жінки мають певний спектр обов'язків, окрім посутньо утилітарних – зокрема, ритуальних. Однак цим їхня робота з підтримки культурної тканини народу не обмежується – вони передають наступним поколінням зразки і практики матеріальної культури (традиційні ві-

зерунки на одязі, посуді, стінах, традиційний одяг, страви, напої, ткацтво, різьблення, плетіння і т.д.), а також зразки і практики культури нематеріальної – норми поведінки в суспільстві, способи розв'язання конфліктів і суперечок, не кажучи вже про усну і співану традицію.

В умовах колоніального та постколоніального суспільства чи в повоєнній ситуації саме дотримання жінками традицій народу забезпечує його культурну тяглість.

10. Подвійні стандарти в школі.

Подвійні стандарти – це загалом ситуація, коли до панівної групи застосовуються одні норми, а до іншої, пригнобленої та дискримінованої – інші, при чому часто значно суворіші. Прикладом подвійних стандартів є ставлення суспільства до людей, які мають багато сексуальних партнерів. Для чоловіків така ситуація є похвальною і бажаною, для жінок така ситуація веде до несхвалення (а в певних традиційних спільнотах – до остракізму чи втрати соціального статусу). Інший приклад – коли банкіра за привласнення чужих грошей саджають на рік, а бомжа, який вкрав курку – на три. Така практика приводить до того, що люди з привілейованої групи вірять, що їм зійде з рук порушення правил і суспільних приписів, а люди з пригнобленої – втрачають надію на справедливість і не претендують на захист своїх прав, що в ширшому соціальному контексті означає відтворення структур пригноблення і соціальний контроль.

Один із шляхів відтворення подвійних стандартів у суспільстві – через інститут шкільної освіти, чи, зокрема, через ***прихований навчальний план***. Прихований навчальний план – це те, що школярі засвоюють, окрім того, що викладено у відкритому, офіційному навчальному плані. Це фонові і непроговорювані норми, цінності, переконання, знання і ставлення до певних явищ, це те, що вважається важливим, доречним, цінним. Ці норми фіксуються в організації навчального процесу та шкільного простору, видах навчальної діяльності, моделях поведінки вчителів щодо учнів (зокрема, відмінностей у ставленні і вимог вчителів до дівчаток і до хлопчиків), в навчальних матеріалах, підручниках і завданнях, а також у взаємодії школярів між собою.

Через гендероване світосприйняття кожен шкільний предмет (чи наукова або професійна сфера) вважається більше жіночим чи більше чоловічим (незалежно від статі вчителя): математика, фізика, хімія – чоловічі, література й мова – жіночі. Відповідно, чоловічі предмети сприймаються як престижніші і як такі, які потребують здібностей і таланту, а жіночі – як менш престижні

і такі, які потребують лише старанності. Хлопчиків заохочують більше уваги приділяти чоловічим предметам, а дівчат від цих предметів відваджують. Найяскравішим прикладом гендерованого поділу предметів в українських школах є праця – дівчат навчають „Обслуговуючої праці" (тобто як готувати їжу та шити одяг), а хлопців – „Виробничої". При тому, що навички і в тій, і в тій сфері необхідні кожній сучасній людині. Те саме стосується поширеної в радянських школах практики – під час занять з військової підготовки хлопці вчилися стріляти, а дівчата вчилися надавати першу медичну допомогу і бинтувати рани.

Гендерованими є й шкільні підручники, навчальні матеріали і навіть оформлення класів. Серед портретів видатних вчених та літераторів жінки з'являються вкрай рідко – не частіше однієї на портретний ряд. В підручниках жінки і дівчата згадуються в 5 і більше разів рідше, ніж чоловіки і хлопці, і навіть там, де вони згадуються, вони майже завжди фігурують у традиційних – читай, обслуговуючих, ролях – в текстах, ілюстраціях, умовах задач. Спектр видів діяльності, в яких показано хлопців і чоловіків, значно ширший. В такий спосіб підручники зображують дуже перекошену й далеку від дійсності картину, яка сприяє упередженості проти жінок і недооцінці здібностей і розуму дівчат (в тому числі і самими дівчатами).

В класі вчителі приділяють хлопцям більше уваги і часу, частіше заохочують їх розвивати думку при відповіді, дають більше зворотнього зв'язку, як позитивного, так і негативного, а дівчат частіше сварять, закликають до дотримання дисципліни, вимагають покори і акуратності. Через спілкування із вчителями (які наголошують на необхідності родини і дітей для жінок) та однокласниками дівчата засвоюють, що важливо подобатись іншим – і що розум і знання не настільки важливі, внаслідок чого навіть ті дівчата, які добре вчилися в початковій і середній школі (а дівчатка загалом вчаться в цей період краще за хлопчиків), в старших класах починають вчитись гірше.

Дівчатам доручають прибирати, а хлопцям – тягати важке. За ті самі порушення дівчат карають жорсткіше, ніж хлопців. Погана поведінка дівчат вважається вадою характеру, а в хлопців така поведінка сприймається як прагнення самоствердитись, показати свою незалежність. Крім того, хлопчикам дорікають, коли вони „плачуть, як дівчинка" чи „кидають м'яч, як дівчинка" – тобто просувається ідея, що бути дівчинкою погано і принизливо.

Коли вчителі жодним чином не реагують на прояви насильства і сексуальних домагань з боку хлопчиків до дівчаток та слабших хлопчиків, це сприяє формуванню у хлопців ідеї, що вони мають право на таку поведінку – контролювати і принижувати слабших, а в дівчат – що від них нічого не залежить, захисту від дорослих вони не дочекаються, і що школа – це простір, який належить хлоп-

цям. Те стосується виявів не лише сексизму, а й расизму, гомофобії і ксенофобії.

Ще одна відмінність – це різниця в шкільній формі і поширена заборона для дівчат носити форму з брюками. Часто також зустрічається практика заборони для хлопців носити довге (жіноче) волосся і сережки (жіночу прикрасу).

Для подолання такої ситуації потрібно:

1) допомогти вчителям усвідомити гендерну упередженість навчальних матеріалів, а також їхні власні гендерні упередженості і пов'язані із ними відмінності у поведінці стосовно школярів;

2) надати їм стратегії для зміни власної поведінки;

3) забезпечити їх більш гендерно-збалансованими навчальними матеріалами (чи шляхами зробити більш гендерно-чутливими наявні в них матеріали).

Джерела:

http://www.wisegeek.com/what-is-a-hidden-curriculum.htm
http://en.academic.ru/dic.nsf/enwiki/631603
http://www.edchange.org/multicultural/papers/genderbias.html
http://www.earlhamsociologypages.co.uk/Gender%20and%20Hidden%20Curriculum.html
http://www.historylearningsite.co.uk/hidden_curriculum.htm

11. Дискримінація на ринку праці.

- *Жінки рідше, ніж чоловіки, мають оплачувану роботу на повний день. Жінки частіше за чоловіків працюють у неформальному секторі, на неповний робочий день та на низькооплачуваних роботах – і при цьому виконують в середньому 70% репродуктивної праці (яка включає хатню роботу, народження дітей і догляд за ними, догляд за іншими членами родини, в тому числі за старшими і хворими).*
- *В багатьох країнах прийняті закони, які забороняють платити жінкам (чи людям з інших меншин) за ту саму роботу менше, ніж чоловікам. В середньому по всьому світу жінки заробляють 69% від того, що заробляють чоловіки. В жодній країні світу жінки не заробляють стільки ж, скільки чоловіки.*
- *Дискримінація на ринку праці/на роботі може мати такі форми:*

  а) *Відмова у прийомі на роботу*

б) Відмова у наданні можливості для підвищення кваліфікації / кар'єрного росту / підвищення зарплати

с) Пропонування нижчої зарплати / посади з нижчими вимогами й відповідальністю, ніж дозволяє кваліфікація претендентки

д) Звільнення у випадку вагітності

е) Першочергове звільнення у випадку скорочення штатів

є) Сексуальні переслідування / домагання

- *Люди, які наражаються на трудову дискримінацію, втрачають мотивацію до роботи, в них знижується продуктивність.*
- *Зазвичай бажаними працівниками є кваліфіковані чоловіки, а жінки, хоч які кваліфіковані, сприймаються як менш бажані – внаслідок чого їм можуть одразу пропонувати нижчу зарплату, ніж запропонували б чоловікові. Якщо в такій ситуації чоловік починає вести переговори про збільшення стартової зарплати, йому можуть піти назустріч. Якщо так поводиться жінка, їй просто відмовляють.*
- *Вважається, що жінки з маленькими дітьми є ненадійними працівниками, які лише й думають, як про своїх дітей, через що погіршується якість їхньої роботи. Насправді вони є в середньому найнадійнішими і найлояльнішими працівниками. Найненадійнішими є молоді спеціалісти-хлопці, які легко можуть звільнитись і перейти працювати в інше місце.*
- *В традиційно чоловічих сферах жінкам важко здобути визнання і зробити кар'єру. Чоловікам в традиційно жіночих сферах зробити кар'єру значно легше, ніж жінкам: якщо серед шкільних вчителів в Україні жінки складають 83%, то серед директорів шкіл жінок приблизно половина. Це означає, що в будь-якого чоловіка, який працює вчителем в школі, шанси стати директором школи в п'ять разів вищі, ніж в жінки.*
- *У сфері підприємництва жінки в Україні переважно ведуть малі бізнеси, зрідка – середні. Серед голів великого бізнесу жінок в Україні практично нема.*
- *Жінкам в Україні закритий доступ до небезпечних, однак добре оплачуваних та /чи добре соціально захищених професій – шахтарями, капітанами торгових судів, охоронцями, рятувальниками, машиніс-*

тами у метро / на залізниці. Це чи не єдина законодавчо зафіксована форма трудової дискримінації.

Джерело:
http://smallbusiness.chron.com/effects-gender-discrimination-workplace-2860.html

12. Проституція.

- *Переважна більшість даних про жінок в проституції є приблизною – навіть в тих країнах, де проституція легалізована, збирати такі дані важко, бо левова частка проституції лишається в тіні. Більше того, легалізація проституції призводить до стрімкого зростання проституції нелегальної – і в тому числі дитячої, а отже, і до зростання кількості жертв торгівлі людьми.*
- *Проституція є однією з найприбутковіших форм кримінальної діяльності – на рівні з торгівлею зброєю і наркотиками.*
- *Незважаючи на поширене уявлення, повії не заробляють великих грошей в проституції – їхні заробітки виглядають великими лише порівняно із зарплатами, які в середньому доступні жінкам в цьому суспільстві. Найбільше на проституції заробляють сутенери і торговці людьми (трафікери).*
- *Проституція існує не тому, що жінки не хочуть працювати, а тому що чоловіки вірять, що мають право на задоволення своїх потреб за рахунок інших людей – жінок, дівчаток, хлопчиків, бідніших і слабших чоловіків. Відповідно, боротися із проституцією нема сенсу, поки існує попит на неї – а попит стимулюють сутенери, які мають з цього зиск, і держава, яка в такий спосіб знімає з себе відповідальність за забезпечення жінок повноцінною освітою і повноцінною зайнятістю.*
- *Як кажуть прихильники легалізації проституції, якщо заборонити проституцію, різко виросте кількість зґвалтувань. Вони праві: проституція це ґвалтування людей за гроші – з використанням їх безпорадної економічної ситуації.*
- *Середній вік початку занять проституцією – 13 років. Більшість цих дівчат потрапляють у проституцію примусом чи обманом. Ті, хто починають пізніше, часто є «традиційними дружинами» без професійної підготовки чи освіти, які втекли від чоловіка-кривдника (чи були ним полишені) і змушені йти в проституцію, щоб прогодувати себе і своїх дітей.*

- *Неповнолітні дівчата часто потрапляють в проституцію, коли тікають з дому, де зазнають побоїв, знущань чи сексуального насильства. Нерідко їх примушують до проституції їхні бойфренди – щоб ті заробляли їм на наркотики.*
- *В країнах Східної Азії (напр., Індії) серед найбідніших прошарків населення існують цілі селища, де єдине джерело доходу – продаж дітей в проституцію. У великих містах існують квартали, де живуть повії, чиї діти продовжують їхню справу – без освіти, без медичної допомоги, без будь-яких інших перспектив в житті.*
- *Найбільшою групою в проституції є жінки, потім діти – дівчатка і хлопчики. Дорослі чоловіки складають до 10 відсотків повій, трансгендерні люди – до 0,1%. Чоловіки в середньому починають займатись проституцією у старшому віці, краще контролюють своє оточення і своє положення, рідше наражаються на небезпеку, мають кращі заробітки, рідше мають сутенерів. Серед жінок в проституції до 90% мають сутенерів.*
- *98% клієнтів повій – чоловіки.*
- *85% повій /клієнтів повідомляли про випадки сексуального насильства проти них у дитинстві; 70% повідомляли про інцест.*
- *Середня тривалість життя жінок в проституції – 35 років. Смертність серед них вища, ніж серед поліцейських, пожежників, рятувальників і лікарів швидкої допомоги, разом узятих (дані по Великій Британії). В дівчат і жінок в проституції смертність в 40 разів вища, ніж середня по країні (дані по Канаді).*
- *Повії в середньому переживають зґвалтування з боку сутенера від 8 до 15 разів на рік і до 30 – з боку клієнтів. Поширеним є фізичне насильство стосовно повій з боку як сутенерів, так і клієнтів, а також примус до неприємних чи неприйнятних (фізично чи морально) практик – часто із застосуванням порнографії в якості прикладу.*
- *Серед успішних самогубств, зафіксованих лікарнями, 15% складають самогубства повій.*

Джерело:

http://www.rapeis.org/activism/prostitution/prostitutionfacts.html

13. ВІЛ / СНІД.

ВІЛ/СНІД належить до групи т.зв. соціально небезпечних хвороб – разом із туберкульозом, гепатитом С та деякими іншими інфекційними хворобами, поширення яких тісно пов'язане із загальним соціальним положенням населення і значною мірою визначається наявними у суспільстві обмеженнями у доступі до ресурсів для певних груп.

- *Гендерна нерівність є основною силою за епідемією СНІДу. Різне ставлення суспільства до жінок і чоловіків і різні ролі, передбачені для них, значною мірою впливають на їхню спроможність захистити себе від ВІЛ / СНІДу та подолати його вплив. Щоб подолати поширення ВІЛ, необхідно забезпечити дотримання прав жінок в усіх сферах.*

- *Різні фактори впливають на вразливість жінок і дівчат до ВІЛ. Серед них – нижчий соціальний та економічний статус, а також соціальні норми, котрі заважають жінкам отримувати знання про сексуальне здоров'я (наприклад, відсутність сексуальної просвіти в школах), та практики, котрі позбавляють їх можливості контролювати власні тіла чи вирішувати, на яких умовах вони згідні займатись сексом (дитячі шлюби, проституція, зґвалтування, традиційний шлюб, в якому жінка не має права відмовити чоловікові в сексі, і т.д.). Додатковим фактором вразливості жінок є їхній обмежений доступ до економічних можливостей та автономності, а також їхні множинні ролі в родині і спільноті.*

- *Чоловіки і особливо молоді хлопці також вразливі. Соціальні норми посилюють їхнє нерозуміння питань сексуального здоров'я і водночас заохочують до множинних сексуальних зв'язків. Їхню вразливість також підвищує висока ймовірність вживання алкоголю та / чи інших наркотичних речовин і зайнятість у сферах, котрі сприяють відірваності від родини (наприклад, трудова міграція, роз'їзди, служба в армії).*

- *Частка жінок, які живуть з ВІЛ /СНІД, останніми роками постійно зростає. В 1997 р. 41% ВІЛ-позитивних дорослих складали жінки. Через три роки ця цифра виросла до 47%. За оцінками, в самій Центральній Африці вірусом заражені 12,2 мільйонів жінок – порівняно із 10,1 мільйонами чоловіків.*

- *Жінки часто заражаються у молодшому віці, ніж чоловіки. Наприклад, у 1998 році більшість ВІЛ-позитивних жінок в Намібії були у віці від 20 до 30 років, в той час як більшість чоловіків з вірусом були старші 30. В найважче уражених країнах дівчата-підлітки мають в 5-6 разів вищі шанси заразитись порівняно із хлопцями-однолітками.*

- *Як показують дослідження, значна частка нових випадків зараження ВІЛ спричинена гендерним насильством вдома, в навчальних закладах, місцях роботи та інших соціальних сферах. Крім того, в умовах громадських заворушень і військових дій жінки та дівчата часто стають жертвами систематичного насильства (в тому числі сексуального). Це відчутно збільшує шанси зараження ВІЛ та іншими венеричними хворобами та небажаної вагітності.*
- *За даними досліджень, до 80% випадків, коли жінки в тривалих постійних стосунках є ВІЛ-позитивними, вони заразилися вірусом від своїх партнерів (які самі заразилися через сексуальні контакти поза межами стосунків чи через вживання наркотиків).*
- *ВІЛ-позитивні жінки також зазнають дискримінації при намаганнях отримати лікування і підтримку. В багатьох країнах в чоловіків значно вищі шанси бути прийнятими на лікування, ніж в жінок. Родинні ресурси також частіше використовуються на купівлю ліків і організацію догляду для хворих чоловіків, ніж для хворих жінок.*
- *При цьому тягар догляду за хворими членами родини переважно лежить на жінках та дівчатах. Із зростанням епідемії СНІДу дівчата все частіше кидають школу, щоб дбати про хворих батьків і молодших братів і сестер.*
- *Як показує досвід, щоб зупинити поширення епідемії, необхідні цілеспрямовані і послідовні зусилля громад і родин з перегляду гендерованих норм поведінки, котрі підвищують шанси передачі вірусу та зараження ним для дівчат і хлопців, чоловіків і жінок. Такі зусилля потребують потужних і системних національних програм, стратегій та планів.*
- *Потрібні новаторські форми діяльності, орієнтовані на хлопців і дівчат, котрі заохочуватимуть до рівноправних, заснованих на взаємній повазі стосунків і форм поведінки, особливо у сфері сексуальних стосунків. Також потрібні спеціальні програми для скорочення бідності, а також заходи на задоволення спеціальних потреб родин, на чолі котрих удови чи діти.*

Джерело:

http://www.un.org/ga/aids/ungassfactsheets/html/fsgender_en.htm

14. Доступ жінок до освіти.

Освіта є основним правом – і одним з ключових факторів для подолання циклу бідності як в розвинутих країнах, так і країнах, що розвиваються. Жінки та дівчата складають 70 відсотків тих, хто живе в злиднях. Коли жінки отримують освіту, то підвищують шанси участі в ринку праці, поліпшують здоров'я і добробут своїх дітей, мають вищу фінансову грамотність і активніше беруть участь у політичній системі.

- *Жінки складають дві третини майже 960 мільйонів неписемних дорослих по всьому світу (цей відсоток не змінюється вже 20 років).*
- *2/3 дітей, які не мають доступу до початкової освіти – дівчатка.*
- *За даними Світового банку, кожний додатковий рік шкільної освіти збільшує заробітки дівчини у майбутньому від 10 до 20%, відсуває час укладання шлюбу і зменшує кількість дітей.*
- *Чим вища освіта в жінки, тим вищі шанси на виживання в її дітей. Діти матерів без освіти в Латинській Америці і Карибському регіоні мають шанси померти до досягнення віку в 5 років в 3 рази вищі, ніж діти матерів із середньою чи вищою освітою, та в півтори рази вищі, ніж діти матерів із початковою освітою.*
- *Лише 37% країн світу досягли гендерного паритету у середній освіті.*
- *За даними Світового банку, підвищення охоплення жінок середньою освітою на 1% підвищує річний подушний дохід у країні на 0,3 відсотки.*
- *В США та Європі жінки отримують 60% дипломів про вищу освіту.*
- *В американських університетах на факультетах бізнесу й менеджменту жінки складають лише 30% студентів. Цей відсоток лишився незмінним з другої половини 1980-их років.*
- *Серед 101 мільйону дітей, які не охоплені шкільною освітою, дівчатка складають більшість. Це часто пов'язано із соціоекономічними умовами, географічним положенням населеного пункту і школи, релігією, традиціями і питаннями здоров'я. В умовах обмежених ресурсів чи в силу традицій родини вкладають кошти в освіту синів, а не дочок – дочок більше використовують для хатньої та сільськогосподарської роботи і рано видають заміж.*
- *В багатьох країнах Африки, де в родин нема грошей чи можливості придбати санітарну продукцію, дівчатка не можуть відвідувати школу під час місячних – через що помітно відстають у навчанні.*

- *Хоча був досягнутий значний прогрес в охопленні і хлопчиків, і дівчаток початковою освітою, досі спостерігається значний розрив між охопленням освітою дітей в міській та сільській місцевості. За даними з 42 країн світу, дівчата в селі мають менші шанси отримати освіту, ніж хлопці в селі – і шанси закінчити освіту майже в два рази нижчі, ніж в міських дівчат.*
- *В сільській місцевості різні фактори – соціальні, культурні, трудові, географічні – мають потужніший вплив на доступ дівчат до освіти. У Пакистані збільшення відстані до школи на півкілометра знижує кількість дівчат, які її відвідують, на 20 відсотків. Зменшення відстані між місцем проживання дівчат і школою поліпшує і охоплення їх освітою, і їхню відвідуваність; будівництво місцевих шкіл в сільських громадах поліпшує охоплення дівчат освітою в Єгипті, Індонезії та кількох країнах Африки.*
- *Хоча в більшості країн хлопчики мають кращий доступ до початкової і середньої освіти, дівчатка з більшою ймовірністю закінчують навчання.*
- *Чим багатша країна (за рівнем ВВП на душу населення), тим більша доля дівчат серед студентів вишів.*

Джерела:

http://www.womensfundingnetwork.org/impact/education
http://www.wikiprogress.org/index.php/Access_to_education
http://www.unwomen.org/focus-areas/climate-change-та-the-environment/facts-та-figures/

ДОДАТОК 3. МОЖЛИВІ ПИТАННЯ ДО ОБГОВОРЕННЯ (DISCUSSION GUIDES) ДЛЯ ВЕДУЧИХ.

Запропоновані тут теми не є обов'язковими для обговорення. Вони є пропозиціями – того, на що можна звернути увагу і обговорити в контексті феміністської теорії і важливості жіночого досвіду. Цілком можливо, що при перегляді цих фільмів ви зауважите зовсім інші речі в цілковито іншому контексті чи інакших теоретичних парадигмах. Також не виключено, що при кожному новому перегляді ви помічатимете нові, раніше не зауважені моменти, елементи, теми і шляхи їх потрактування – це одна з переваг взаємодії із художнім твором. Так само, при перегляді одного і того самого фільму різні аудиторії підніматимуть різні теми, однак важливим є запропонувати феміністський контекст для цих тем. Саме це я і намагалася зробити в цьому додатку.

«Крути як Бекхем»/Bend it Like Beckham, 2002.

Велика Британія

Цей фільм – легка і життєствердна комедія, яка при цьому торкається багатьох дражливих тем сучасності, акуратно і точно окреслюючи їх і пропонуючи різні погляди на проблему.

Центральні сюжетобудівні стосунки у фільмі – між головною героїнею, Джес, і Джулс, її подругою і колегою по футбольному полю, а також стосунки обох дівчат з батьками – татом і мамою.

Підняті у фільмі теми, які можна обговорити:

Жіноча дружба – між головною героїнею Джезміндер і Джулз, і стосунки між Джезміндер і її старшою сестрою.

Етнічність і етнічні меншини (головна героїня походить з родини сикхів, тренер - ірландець) – як вони вписуються в життя в метрополії, з якими упередженостями мусять мати справу, які можливості і обмеження перед ними постають.

Традиції і релігія та їх вплив на життя жінок – при тому, що кар'єра юриста чи лікаря, престижна і добре оплачувана, в очах батьків Джес є цілком при-

йнятною, заняття спортом видаються їм неприйнятними – можливо, не лише через те, що Джес дівчинка, а тому що вони належать до непрестижної меншини і не хотіли б, аби їхня дочка втрачала в очах суспільства статус через заняття несерйозною справою. При цьому єдина задача матері – забезпечити шлюб своїх дочок. Якщо подивитись на маму Джулс, вона займається дуже схожою діяльністю – вона опікується жіночністю своєї дочки (сцена в магазині нижньої білизни).

Нормативна тілесність – шрам на нозі Джес, якого вона стидається.

Гомосексуальність і традиція – друг Джес не може сказати своїм батькам про свою гомосексуальність. / переконання мами Джулс, що її дочка – лесбійка і що вона в сексуальних стосунках із Джес.

Легітимація нетрадиційного заняття дочки – через визнання батька через спротив матері: батько спирається на власний досвід втрати спортивної кар'єри через свою національну приналежність, матір, не маючи іншого капіталу, ніж символічний, закликає до дотримання традицій.

„Мулан"/ Hua Mulan, 2009.

Китай.

Це фільм про війну, жорсткий, суворий, кривавий і безжальний. Історія кохання головної героїні на такому тлі сприймається ще глибше і ще трагічніше, і тим емоційніше сприймається її самопожертва наприкінці фільму.

Підняті у фільмі теми, які можна обговорити:

Самозречення – самозречення воїнів заради врятування своєї батьківщини, самозречення принцеси заради виживання її народу, самозречення Мулан – щоб захистити хворого батька – і пізніше щоб забезпечити мир в країні, самозречення Вентая заради його бойових побратимів.

Доступ до оволодіння військовими знаннями – Мулан змогла потрапити до армії і вижити на війні, зокрема, завдяки знанням бойових мистецтв і військовим знанням, якими з нею ділився батько.

Співпраця з жінками іншого народу – саме через співпрацю з принцесою Мулан змогла припинити війну і забезпечити мир на північному кордоні країни.

Право захищати батьківщину – для чоловіків це право стає обов'язком, який потрібно виконувати і коштом власного життя. З іншого боку, право користуватися зброєю означає привілей її застосовувати і право вдаватися до насильства (функціонування і підтримка маскулінності).

Покарання за носіння чоловічого одягу – як нам показано в цьому фільмі, жінкам було суворо заборонено перебувати на території військових таборів, і Мулан ризикувала життям, видаючи себе за чоловіка. В такий спосіб підтримується престижність буття чоловіком і підпорядкований статус жінок.

„Видіння, чи Життя Хільдегарди Бінгенської"/ Vision, 2009. Німеччина.

Це фільм повільний, дещо медитативний, озвучений середньовічною музикою і релігійними співами, але він буде цікавий не лише людям релігійним, бо розповідає про пошук свого покликання, віру в свої сили, жагу знань, прагнення робити добро.

Центральні стосунки в цьому фільмі – між жінками: і це не кохання, це духовна близькість, взаєморозуміння і взаємна підтримка.

Підняті у фільмі теми, які можна обговорити:

Дружні стосунки між жінками – між самою Хільдегардою, Юттою фон Шпонхайм, її наставницею, і її названою сестрою Юттою, пізніше – між Хільдегардою і її названою дочкою Ріхардіс і матір'ю Ріхардіс, а також між іншими жінками у монастирі.

Ресурси і політичний вплив – саму Хільдегарду її родина віддала до монастиря як десятину. Чимало інших жінок в ньому також походили із родовитих родин і приносили з собою до монастиря землі й цінне майно. Коли Хільдегарда стала відома як цілителька і провидиця, це почало притягувати до монастиря нових прочан і нові пожертви. Завдяки підтримці матері Ріхардіс їй вдалося отримати дозвіл на будівництво окремого, суто жіночого монастиря. Хільдегарда використовувала свою репутацію для здобуття нових ресурсів для свого монастиря – зокрема, нових книжок і нових знань.

Легітимність жіночого знання – комісія, яка мала оцінити, чи дійсно Хільдегарда провидиця, ставила під сумнів її слова через те, що вона жінка. Однак з часом

і людським визнанням Хільдегарда змогла не лише записувати свої видіння, а й навчати жінок мистецтва зцілення.

Важливість наставництва для розвитку жінок-мислительок – Ріхардіс пішла до монастиря, тому що була у захваті від діяльності і мудрості Хільдегарди – спочатку Хільдегарда була її рольовою моделлю, а потім стала її наставницею. Саме знання, що існують жінки, які відомі своїм розумом, користуються пошаною і суспільним визнанням, вже може послужити підставою для власних мрій про вчені заняття.

Вплив церкви на громаду – церква підтримує знать політично, знать підтримує церкву фінансово. Цікавим в цьому плані є візит Хільдегарди до Барбаросси, якому вона розповідає про важливість бути справедливим і дбати про інших. На знак подяки вона отримує можливість спілкуватися з вченими при дворі імператора Священної Римської імперії.

Проблема тілесності і зцілення – ця тема цікаво показана через тілесні страждання і самотортури наставниці Хільдегарди, Ютти фон Шпонхайм, що привели до її передчасної смерті, і ставлення до такої практики самої Хільдегарди, яка наполягає, що мучити тіло – це вбивати душу, котра живе в цьому тілі. Її ідеї про цілісність тіла, душі і природи також суголосні багатьом сучасним релігійним і духовним вченням, а лікування душі і тіла музикою хоч і не визнається офіційною медициною, але підтверджується дослідженнями і практикується в багатьох культурах.

Важливість доступу до навчання і знань – ця тема виринає неодноразово протягом фільму. Жага Хільдегарди до знань, її прагнення вчитися і ділитися знаннями стає ще наочнішою, якщо згадати, що вона була неписемна і навчилася читати і писати вже в монастирі. В Середньовіччі монастирі були чи не єдиним місцем в Європі, де жінки могли займатись наукою і мистецтвом.

Музична творчість – і досі поширеним є уявлення, що жінки мало здібні до творчої діяльності, зокрема, до творення музики. Власне, музичні твори Хільдегарди були першими європейськими операми, але, на жаль, вони не отримали продовження в музичній традиції Європи, де опери як жанр з'явилися років через 400 після її смерті.

„Янголи із залізною хваткою"/Iron-Jawed Angels, 2004. США.

Це телевізійний фільм, створений для каналу HBO, на основі реальних подій. Він поєднує зірковий акторський склад і повагу до оригінального матеріалу.

Це чи не єдиний фільм про суфражисток.

Головні сюжетобудівні стосунки у фільмі – між жінками: головними героїнями, Еліс Пол і Люсі Бернс, їхньою подругою Інез Мілхоланд, та із старшим поколінням суфражисток.

Методи, що ними послуговувались суфражистки у своїй боротьбі за право голосу для жінок, і досі не втратили своєї дієвості.

Підняті у фільмі теми, які можна обговорити:

Жіночий політичний активізм – які в нього задачі, методи та особливості.

Жіноча дружба і співпраця – завдяки підтримці старших суфражисток молоді активістки змогли розпочати свою діяльність, і в протистоянні з ними вони виробили агресивнішу тактику, але саме спільно з ними врешті-решт добилися законодавчого закріплення права голосу за жінками.

Жіноча конкуренція – в умовах діяльності на обмеженому полі з обмеженими ресурсами і маючи, зрештою, спільну мету, дві потужні жіночі організації починають між собою суперничати – це досвід, з яким знайомі чимало сучасних жіночих організацій України.

Взаємодія різних соціальних класів – питання солідарності – діяльність суфражисток показана не лише як збирання коштів серед заможних, але і як безпосередня робота в полі з жінками, які мають виграти від права голосу якнайбільше – жінками-робітницями. Через правильно вибраний підхід до них, життєві приклади і артикуляцію їхніх інтересів робітниці приєднуються до руху суфражисток.

Єдиний вигаданий персонаж у фільмі – журналіст, романтичний інтерес головної героїні. Саме йому головна героїня пояснює, що не вважає жінок ані кращими, ані моральнішими за чоловіків – але, незважаючи на це, жінки повинні мати однакову з чоловіками можливість обирати політиків, які обстоюватимуть їхні інтереси.

Взаємодія із чоловіками – Саме чоловік, сенатор, виносить з тюрми записку з описом того, яким тортурам піддають в ній жінок-суфражисток. Саме чоловіки, зрештою, приймають рішення про внесення поправки до Конституції США, за якою жінки отримують право голосу.

Мізогінія – яскраво показана як мізогінія чоловіків – під час параду, так і мізогінія жінок – коли суфражистки пікетували Білий Дім на початку Першої світової, як реакція на спробу жінок довести, що вони – люди, і як люди, вони мають невідчужувані права.

„Анархістки"/Libertarias, 1996.

Іспанія.

Це дуже емоційно навантажений фільм, який поєднує елементи комедії і трагедії і дуже влучно передає енергетику революційного руху.

Центральні сюжетобудівні стосунки в цьому фільмі – між Марією, колишньою монахинею, і анархісткою Пілар та іншими жінками в бойовому загоні.

Підняті у фільмі теми, які можна обговорити:

Участь жінок у визвольному русі і військових діях – жінки-анархістки використовують тексти теоретиків марксизму і робітничого руху для аналізу свого положення і обґрунтування необхідності звільнення жінок. Як вільні громадяни, вони мають право брати участь у визвольному русі і захищати свою країну зі зброєю в руках.

Проституція – показана у фільмі як відмова від дії, як рух за течією, як капітуляція перед експлуатацією жінок чоловіками – на відміну від активного обстоювання власних прав.

Антиклерикалізм – церква активно підтримувала реакційних військових очільників і знать, і накопичені нею внаслідок такої підтримки та експлуатації робітників багатства не могли не викликати обурення. Жертвами такого обурення стають монахині, які, вочевидь, не мали доступу до тих грошей, якими користувалися церковні ієрархи – один з яких показаний нам у борделі.

Жіноча дружба – показана у фільмі в різних формах, як у борделі, так і у бойовому загоні.

Віра – релігійна і віра у світле майбутнє – показані нам через Марію і через Пілар, і показані як дуже подібні між собою. При чому віра у світле майбутнє показана як рушійна сила за звільненням самої Пілар і за її зусиллями допомогти іншим жінкам стати самостійними.

Фронтова дружба – стосунки між собою жінок і чоловіків - бійців анархістського загону показані як зворушливо турботливі.

„Вода"/Water, 2005.

Індія.

Це повільний, дещо медитативний фільм, який поєднує напружені стосунки між персонажами, величні пейзажі, ширший історичний контекст і тонкий соціальний коментар.

Головні сюжетобудівні стосунки в цьому фільмі розгортаються між жінками різних поколінь – маленькою Чуєю, юною Каляні, дорослою Шакунталою і зрілою Мадхуматі, головою ашраму.

Підняті у фільмі теми, які можна обговорити:

Роль традицій і релігії у житті жінок – у переважній більшості релігій жінки становлять більшість вірних. Однак більшість релігій розповідає про те, що основна роль жінок – служити родині, не визнаючи за жінками права на самостійне вирішення власної долі (при цьому абсолютно байдуже, що саме написано в священних текстах, тому що за бажання з них можна витягти аргументи на підтримку будь-якої точки зору і витлумачити їх у будь-який спосіб, вигідний тому, хто робить це тлумачення), а отже, слугує подальшій експлуатації жінок. При цьому в багатьох релігіях вже існують феміністські течії – коли жінки перевитлумачують постулати релігії, наповнюють їх новим змістом, щоб їхня віра ставала частиною їхньої самореалізації і втілення власних мрій, натхненням, а не кайданами, і більше того – жінки самі починають проповідувати, виконувати релігійні обряди і відправи, ставати церковними ієрархами, котрі можуть впливати на політику тієї чи іншої церкви стосовно різних важливих соціальних питань.

Дитяча проституція – експлуатація дітей в проституції і досі є значною проблемою в Індії. В особливо бідних районах це може бути єдиним прибутком родини. Важливо, однак, розуміти – і це добре показано у фільмі – що така

ситуація є можливою тільки і лише через зацікавленість в цьому багатіїв, які експлуатують бідноту і користуються їхніми дітьми сексуально, при чому їм самим навіть не потрібно примушувати дітей до цього – це зроблять їхні батьки, чи, як у фільмі, інші жінки, які інакше опиняться на межі голодної смерті.

Віра і релігія – спілкуючись із священиком, Шакунтала піднімає це питання, і він радить їй ніколи не втрачати віру, навіть коли певні приписи релігії суперечать вірі.

Традиція і закон – коли британці захопили Індію, одна з перших речей, яку вони зробили, це заборонили спалення удів на поховальному вогнищі чоловіка. Традиція каже, що через такий акт самозречення жінка забезпечує чоловікові краще наступне перероджения і знімає гріхи з усієї родини. Однак насправді тут йдеться не про духовне, а про економічне – щоб не годувати зайвий рот, краще позбутися вдови, відправивши її до ашраму. І релігійні лідери не були зацікавлені в тому, аби вдови дізналися, що за новим законом вони мають право повторно одружуватись і не повинні проводити решту життя, животіючи в ашрамі (який взагалі є місцем, де люди шукають просвітлення).

Націоналізм і націєтворення – Нараян обговорює ці теми зі своїм другом, чий батько, як і батько Нараяна, є клієнтом Каляні. Чоловіки говорять про важливість власної країни, а жінки в цей час змушені займатись проституцією, щоб вижити. Тобто націоналізм, який нехтує жінками чи експлуатує їх, створює націю чоловіків – і в інтересах чоловіків. Однак лідер нової індійської нації, Махатма Ганді, говорить про права жінок – і саме до нього приносить маленьку Чую Шакунтала.

Хіджри в індійському суспільстві – хіджри є своєрідною кастою, до якої належать і куди приходять як люди гомосексуальної орієнтації, так і трансексуальні та інтерсексуальні люди, яким нема місця в гетеронормативному суспільстві (де всі люди повинні бути ***цисгендерними***: тобто вони або жінки, або чоловіки, які виглядають і поводяться відповідним до свого гендеру способом, і лише ***гетеросексуальними***).

Ієрархія, експлуатація і насильство в суто жіночому колективі – розподіл влади в показаному у фільмі ашрамі дуже добре ілюструє думку, що в суспільстві нерівності й експлуатації дуже важко побудувати спільноту, засновану на рівності і взаємоповазі, навіть якщо вона складається виключно з жінок.

„Весільна пісня"/The Wedding Song, 2008.

Туніс.

Це фільм, знятий у притлумленій палітрі, без яскравих кольорів, емоційно дуже напружений. В ньому показані міжетнічні конфлікти, конфлікти між місцевим населенням і окупантами, конфлікти між особистими почуттями і вимогами традиції, конфлікти між груповою тожсамістю і особистими стосунками.

Основні сюжетобудівні стосунки в цьому фільмі – між двома дівчатами-підлітками.

Підняті у фільмі теми, які можна обговорити:

Дівоча дружба – саме в дружбі між собою знаходять дівчата моральну опору в лихі часи окупації, і саме взаємна підтримка рятує їх в ситуації смертельної небезпеки.

Підліткова сексуальність – стосунки Нур з її нареченим Халедом поєднують кохання і сексуальний потяг. Нур не є пасивною стороною в цих стосунках.

Релігійні конфлікти і етнічна напруженість – французи у Тунісі підтримували євреїв, дозволяючи їм обіймати престижні посади і вчити дітей в школі, вивищуючи їх за рахунок приниження мусульман-арабів. Окупувавши Туніс, німці зібрали євреїв до концтаборів і проголосили свою підтримку арабам. В ситуації обмежених ресурсів зіткнення двох етнічних груп між собою дозволяє владним групам успішно ними маніпулювати в своїх інтересах.

Доступ до освіти і роботи – навіть маючи освіту, мама Міріам Тіта не може знайти роботу. Нур хоче вчитися, але не може. Все, що для неї передбачено в житті – вийти заміж і займатися родиною.

Шлюби за змовою_– обидві дівчини повинні вийти заміж за змовою. Однак Нур кохає Халеда, а от Міріам розуміє, що мати віддає її заміж за багатія, щоб уникнути принизливого жебрацького існування.

Перша шлюбна ніч – нам показують дві перші шлюбні ночі: між Міріам і Раулем нічого не відбувається, тому що він бачить, наскільки вона нажахана цією перспективою. А Нур і Халед повинні видати родичам матеріальне свідчення її цноти, щоб не накликати неприємностей на неї і на її родину.

„Боксерка"/Punch Lady, 2007.

Південна Корея.

Це емоційно напружений фільм із показаним прямо і жорстко насильством. Емоційна відкритість і вразливість головної героїні показана на тлі психотичної жорстокості її чоловіка і емоційної відстороненості її дочки.

Цікавою є роль інших чоловіків в житті головної героїні – її батько, якого вона рано втратила і все життя вважала героєм, але який насправді був так само жорстоким і схильним до насильства, як і її чоловік; її тренер, який спочатку вв'язується в авантюру з її тренуванням через гроші, але дуже скоро починає щиро їй співчувати і прагнути допомогти; її колишній хлопець, турботливий і щирий, який своєю смертю змусив її переглянути і переоцінити своє життя.

Підняті у фільмі теми, які можна обговорити:

Домашнє насильство – в цьому фільмі показано, наскільки руйнівним є насильство для всіх сторін – і для жінки, яку б'є чоловік, і для чоловіка, і для їхньої дитини, яка змушена спостерігати за цим.

Передача травми між поколіннями – матір головної героїні сама потерпала від насильства з боку свого чоловіка, і ця непропрацьована і непроговорена травма з'їдає її зсередини. Дізнатися, що її дочка пройшла через подібне, стало для неї великим ударом – і додатковим тягарем провини.

Насильство проти жінок загалом – ігнорування поліцією побиття дружини є дуже показовим – в тому, що суспільство не вважає цю проблему вартою уваги.

Насильство між чоловіками – бої між чоловіками-боксерів показані дуже натуралістично, відверто і кривавo, однак це бої на рівних – крім тієї сцени, коли чоловік Хаин б'є її тренера. Через свою слабкість, вразливість і біль той починає краще її розуміти.

Насильство жінок проти чоловіків – показано в гумористичний спосіб (зокрема, в тому, що жінка показана як велика і гладка, а чоловік як манірний і зманіжений), однак є так само проблематичним, як і насильство чоловіків проти жінок.

„Вершниця на киті"/Whale Rider, 2002.

Нова Зеландія.

Це повільний, поетичний фільм, з величними безлюдними пейзажами, романтикою традиційної культури і соціальними проблемами малого народу в умовах глобалізації.

Головні сюжетобудівні стосунки – між головною героїнею, Пай, та її дідом, ватажком племені.

Підняті у фільмі теми, які можна обговорити:

Продовження і відродження традицій – чи потрібно зберігати традиції незмінними, чи варто їх оновлювати, відтворюючи дух? Для багатьох в племені це питання обмежується відвідинами будинку культури кілька разів на рік. Для когось це є справою всього життя – як для ватажка. Саме через прагнення зберегти традицію він вимагає від сина біля ліжка його щойно померлої дружини забезпечити йому онука – тому що дівчинка не може бути його наступницею на чолі племені.

Відродження мови – нам показують, що в цьому племені їхня прадавня мова використовується для дуже обмеженого кола задач – зокрема, ритуального, хоча діти і вивчають її в школі. Але в їхньому щоденному мовленні англійською чимало слів з цієї мови.

Дівчата і бойові мистецтва – Пай прагне вчитись, для неї спадщина її народу є важливою частиною того, хто вона є, а їй забороняють це робити, тому що це табу, тому що це чоловіча справа. Вміння постояти за себе є важливою частиною маскулінності, в той час як для жінок зарезервована роль пасивної жертви, яку чоловік може врятувати від насильства з боку іншого чоловіка (чи чоловіків), якщо вважатиме за потрібне, а може не врятувати – на свій розсуд.

Народна культура – зайвий залишок давнини чи основа ідентичності – для батька Пай, Пороранги, культура його народу є важливою – він несе її світові. Однак для його батька, діда Пай, важливішим є передати цю культуру наступному поколінню, від чого Пороранги тікає, поїхавши до Європи після смерті дружини.

Криза маскулінності – в умовах занепаду традиційних шляхів існування племені та за відсутності інших шляхів заробляти на життя (недостатній розвиток місцевої інфраструктури) для багатьох молодих чоловіків (наприклад, батько

Хемі – однокласника Пай) лишається шлях криміналу.

Жіноча дружба – стосунки між старшими жінками племені, їхня взаємна підтримка і взаємодопомога є тим цементом, який тримає цю невеличку общину живою.

„В тисячу разів сильніші" /A Thousand Times Stronger, 2010. Швеція.

Це життєрадісний фільм, розрахований на школярів, який буде цікаво і корисно подивитись і дорослим, зокрема, тим, які працюють у сфері освіти.

Головні сюжетобудівні стосунки в цьому фільмі розвиваються між дівчатами – новенькою Сагою, мовчазною Сігне і популярною красунею Мімі, а також іншими дівчатами, а також між школярами і вчителями.

Показовою є відсутність любовної лінії, яка є обов'язковою у шкільних фільмах, скажімо, Голівуду.

Підняті у фільмі теми, які можна обговорити:

Прихований навчальний план – (неочевидні на перший погляд перекоси у навчальному плані, навчальних матеріалах, організації навчального процесу, внаслідок яких відтворюються гендерні стереотипи і просувається підпорядкованість жінок чоловікам) під час обговорення фільму про тварин на занятті з біології Олле, вчитель, говорить про боротьбу самців за самиць і просить учнів прокоментувати, наскільки люди в цьому відмінні від тварин – при тому, що в тварин існує багато різних моделей поведінки особин різних статей в рамках циклу відтворення, і модель, коли самці борються за самиць, не є ані єдиною, ані панівною. Коли Мімі намагається запропонувати інший опис ситуації, показаної в навчальному фільмі, Олле її обриває і каже, що слова – це не важливо.

Відтворення гендерної ієрархії в класі – хлопцям сходить з рук набагато більше порушень дисципліни, ніж дівчатам: і на заняттях з малювання, і на уроках фізкультури, і навіть на занятті з основ держави і права. Така ситуація явної несправедливості в хлопців закладає уявлення, що їм можна дозволяти собі більше, ніж передбачено правилами, а в дівчат відбиває віру в можли-

вість справедливості і в доцільність боротися за право бути почутими. Показовим в цьому плані є також випадок з танцями: це була ідея однієї з дівчат, котра любила танцювати і котрій набридло, що під час гри в баскетбол хлопці б'ють її ліктями в груди, і спочатку хлопці були налаштовані проти танців, навіть кажучи, що це утиск і що дівчата завжди отримують те, що хочуть, але коли танці виявилися приємною і веселою формою фізичної активності, їх всі почали хвалити і здавалося, дівчата і хлопці все ж спроможні спільно займатися чимось корисним, найпопулярніший хлопець використав ідею цієї дівчинки, щоб отримати ще трішки визнання і популярності.

Гендерна сліпота вчителів – у фільмі дуже наочно показано, наскільки вчителі несвідомі того, що вони власними руками відтворюють гендерну ієрархію в класі – при тому, що в коридорі в цей час діти малюють плакати про рівність. При цьому винними в ситуації вчителі вважають дівчат – мовляв, вони забагато дозволяють хлопцям. Це дуже зручна позиція, яка знімає з вчителів будь-яку відповідальність за ситуацію, перекладаючи її на дівчат, які не мають ані влади, ані можливості, ані ресурсів вплинути на ситуацію, і дозволяє продовжувати нічого з цим не робити. Це унаочнюється, коли Олле дає новенькій доручення – допомогти дівчатам навчитися відстоювати свій простір у класі: фахівець, який отримує за це зарплату, перекладає свою роботу на дитину, підлітка, в якої нема для цього інструментів. Коли дівчата починають поводитись так само, як хлопці, саме дівчат викликають до директора.

Дівоча солідарність – спочатку дівчата показані як поділені на кілька різних групок, але навколо Саги вони починають потроху об'єднуватись. Щоправда, пізніше під тиском вчителів і хлопців вони повертаються проти Саги, відмовляючись від новоздобутої свободи на користь пільг, які їм забезпечує дотримання неписаних правил. Це є дуже показовим прикладом увнутрішненої мізогінії в умовах патріархату, коли жінки змушені пристосовуватись до вимог чоловіків, щоб забезпечити своє виживання – зокрема, і через ворожнечу з іншими жінками.

Питання пріоритетів у класі і в суспільстві – ця тема піднімається кілька разів: один раз, коли Сага питає в Мімі і її подруг, чому вони говорять лише про хлопців і про зовнішність – патріархатне суспільство (навіть таке просунуте, як шведське) заохочує жінок дбати про власну зовнішність, щоб лишатися привабливими для задоволення чоловіків. Пізніше ця тема піднімається під час несанкціонованої дискусії в класі, коли Сельма починає говорити про важливість прісної води для Африки і про те, що це сором – відправляти ракети у космос, коли люди вмирають з голоду. Власне, тут йдеться про те, що в суспільстві панівними є інтереси чоловіків, які видаються за загальнолюдські, але справжні загальнолюдські інтереси залишаються на периферії, зокрема, через те, що їх називають жіночими – а отже, неважливими.

„Осама"/Osama, 2003.

Афганістан.

Це дуже похмурий фільм, без яскравих кольорів, із сірими безрадісними пустельними вкритими порохом пейзажами і з людьми в зношеному старому одязі. Він може викликати фізичне відчуття безпорадності і безнадійності – головній героїні нема куди тікати: це особливо проникливо показано в сцені, коли чоловік, що йому її віддали замість страти, пропонує їй вибрати замок, яким буде закрито її кімнату.

Центральними для цього фільму є стосунки між дівчинкою та її мамою і бабусею.

Підняті у фільмі теми, які можна обговорити:

Релігійний фундаменталізм практично завжди вкрай жорстко регламентує те, що дозволено, а ще жорсткіше – те, що не дозволено жінкам. В цьому фільмі це показано дуже наочно. Заборона жінкам працювати виводить їх з ринку праці і зменшує конкуренцію для чоловіків, а також робить їх залежними від чоловіків – навіть коли вони вдови. Те, що при цьому багато жінок та їхні діти опиняються на межі голодної смерті, релігійних діячів не обходить. Фундаменталізму також потрібно багато тих, хто йому слідуватиме і його захищатиме – звідси школи для хлопчиків (куди їх збирають озброєні чоловіки), але не для дівчаток, і де насаджуються уявлення, що чоловіки кращі за жінок, і що бути жінкою принизливо.

Наслідки війни для чоловіків і жінок – нам показане животіння людей в розбитому місті, із закритою лікарнею, без роботи, без грошей, з єдиною метою – вижити, де і жінки, і чоловіки однаково беззахисні перед озброєними талібами. В багатьох родинах не лишилося чоловіків – оскільки фільм показує 1990-ті роки, можна зрозуміти, що йдеться про війну із Радянським Союзом. В традиційному суспільстві, де не працюють інститути захисту прав населення, жінки опиняються повністю беззахисними перед свавіллям талібів.

Протиставлення талібів і звичайних чоловіків – до чоловіка звертається по допомогу мама Осами – він називає її своєю дружиною, коли таліби приходять до лікарні, везе її додому на велосипеді і платить їй за догляд за своїм батьком. До друга її померлого чоловіка вона приводить перевдягнену хлопчиком дочку – щоб та могла працювати і годувати себе, маму і бабусю, і цей друг бере Осаму до себе працювати і вчить її, як правильно поводитись, як хлопчик. Малий Еспанді підтримує Осаму і захищає її від інших хлопців.

Жіноча тілесність, як вона показана в цьому фільмі, робить жінок залежними від чоловіків, вона є принизливою і огидною – після зносин з жінкою чоловік повинен омити свої статеві органи. Саме порівнянням з дівчинкою цькують хлопці Осаму. Саме місячні видають її. Однак Осама навіть у тюрмі не сидить сумирно, як решта жінок – вона стрибає через скакалку: це улюблена і традиційна забава дівчат в багатьох культурах.

Чоловіча тілесність – важливою є не фізична сила чи якісь вміння, а охайність і збереження ритуальної чистоти. Це підкреслюється розлогою сценою навчання хлопчиків, як правильно мити свої статеві органи – яка перегукується зі сценою наприкінці фільму, коли чоловік, якому віддали Осаму, миється у чані, вийшовши з її кімнати.

Протистояння радикалізованої традиції і сучасності – сучасність в цьому фільмі втілюють люди із Заходу – чоловік-журналіст і жінка-лікарка. Перший фіксує те, що роблять таліби, друга лікує людей. Але обидва вони платять за це своїм життям.

„Точка", 2006.

Росія.

Це важкий, сповнений насильства і жорстокості фільм, який відверто і без прикрашання показує життя жінок в проституції.

Центральними в цьому фільмі є стосунки між трьома подругами – Ніною, Кірою та Анею. Фінал фільму теж доволі депресивний – якщо людина опинилася в пеклі, далеко не завжди вона хоче звідти вибратися: інколи їй достатньо, щоб їй жилося краще, ніж іншим в цьому пеклі, хоч би і за їх рахунок.

Підняті у фільмі теми, які можна обговорити:

Проституція і криміналітет – в цьому фільмі дуже наочно показано, наскільки кримінальний світ зацікавлений в існуванні проституції та в експлуатації жінок у ній, і які зусилля докладаються для того, щоб жінкам нікуди було втекти.

Проституція і міліція – працівники міліції ставляться до повій не краще, ніж сутенери чи клієнти, і ґвалтують їх з неменшим ентузіазмом, не кажучи вже про „кришування".

Домашнє насильство і проституція – як показує статистика, в більшості жінок в проституції є досвід перенесеного в дитинстві фізичного чи сексуального насильства.

Жіноча дружба – в умовах, коли всі інші соціальні інститути зраджують жінку в кризовій ситуації, підтримка інших жінок може допомогти їй вижити.

Мізогінія – є дуже поширеною у пострадянському суспільстві, при чому як серед чоловіків, так і серед жінок. Повії є абсолютним втіленням мізогінії в тому, що їх зневажають за те, що вони роблять начебто найбільш жіночу роботу з усіх (це головна і чи не єдина роль, передбачена для жінок в умовах патріархату) – сексуально та емоційно обслуговують чоловіків, при чому роблять це за гроші і позірно на своїх умовах, в той час як решті жінок доводиться робити це забезплатно, „з любові". Жінки ненавидять їх, як члени профспілки ненавидять штрейкбрейкерів, а чоловіки принижують, примушують робити те, що побачили у порнографії, ґвалтують, б'ють – тому що саме за контролем і демонстрацією влади вони приходять до повій, а не за сексом.

„Життя понад усе"/Life Above All, 2010.

Південно-Африканська республіка.

Це дуже світлий і оптимістичний фільм, незважаючи на всі важкі соціальні проблеми, підняті в ньому. Він розповідає історію дівчинки, яка рятує свою маму і свою родину завдяки своєму розуму, наполегливості та кмітливості.

Підняті у фільмі теми, які можна обговорити:

Вплив ВІЛ/СНІД на громаду – коли проблема існує – і ця проблема є буквально питанням життя і смерті, її ігнорування лише шкодить громаді. Намагання тримати все в таємниці, не говорити про болючу тему приводить до подальшого поширення хвороби, небажання звертатися по лікування і до передчасної смерті.

Дівоча дружба – стосунки між Чандою і Естер є одними з центральних у фільмі. Саме їхня взаємна підтримка допомагає Естер вижити і надихає Чанду врятувати свою маму.

Жіноча дружба – сусідка Чанди підтримує її маму, Ліліан, саме завдяки її втручанню громада була змушена прийняти її назад.

Питання працевлаштування у сільській місцевості – відсутність роботи і грошей робить жінок вразливими.

Знання і грамотність як шлях до запобігання поширенню хвороби – саме вміння працювати з інформацією допомагає Чанді не дати її мамі стати жертвою шарлатана, який обіцяє швидке одужання завдяки чарівним пігулкам. Саме інформація, яку Чанда отримує в лікарні, допомагає їй переконати маму піти лікуватися і в такий спосіб врятувати їй життя.

Іншування і сором – батьки Естер померли від СНІДу, але про це ніхто не говорить. Тим не менш, це не заважає всім вважати її пропащою. Сором звернутися по тестування і лікування приводить до смерті маленької дочки Ліліан. Тітка Ліліан каже їй, що це покарання за її гріхи. Сором визнати свій діагноз приводить сина сусідки до самогубства.

Дитяча проституція – Естер, щоб вижити, змушена займатись проституцією. Їй 12 років. Держава не виконує своїх обов'язків із утримання сиріт, яких стає все більше через епідемію СНІДу. Дорослі чоловіки користуються її вразливим і беззахисним положенням, примушуючи до сексу без презерватива, в такий спосіб наражаючи її на небезпеку заразитися самій.

„Єнтль" /Yentl, 1983.

США.

Це щирий і проникливий фільм, знятий у пастельних тонах, із щемливою історією дружби і кохання. В ньому багато пісень і релігійних дискусій. Втім, він дуже наочно показує, які перешкоди доводилося долати жінкам у прагненні слідувати за своїм покликанням.

Сцени купання на річці містять кадри оголених чоловіків.

Підняті у фільмі теми, які можна обговорити:

Релігія і традиція – релігія відводить жінці простір приватного, сферу обслуговування чоловіка і родини, нехтуючи її духовними та інтелектуальними потребами. Традиція обмежує її самореалізацію і зневажає її талант і розум.

Роль жінки в традиційній родині – втіленням традиційної жінки тут показана Хадас, наречена Авігдора, яка не знає нічого іншого і не прагне нічого іншого, ніж вийти заміж, але після спілкування з Єнтль вона розуміє, що світ значно

ширший, ніж він видавався їй до того. Тітка Єнтль прагне змусити її працювати в себе в крамниці за їжу і дах над головою, що не дуже сильно відрізняється від заміжнього життя в плані неможливості навчатись.

Прагнення знань як поштовх до свободи – таємно від всіх навчаючи дочку читати священні тексти юдаїзму, батько Єнтль порушував традицію – але він не міг відмовити своїй дитині, яка прагнула знань. Саме це прагнення пізніше, після смерті батька, повело Єнтль далі, до єшиви – до можливості вчитись, обговорювати з іншими свої погляди і думки, розвиватись. Навіть коли Авігдор, в якого вона закохалася, пропонує їй – вже знаючи, що вона жінка – одружитися (буквально: я буду читати священні тексти, ти дивитимешся за дітьми), вона відмовляється, бо для неї це означатиме нескінченну хатню роботу, догляд за дітьми і неможливість вголос говорити про свої знання з юдаїзму. Вона вибирає свободу від кохання і свободу для навчання.

Альтернативна модель маскулінності – євреї віддавна називають себе „народом Книги" (йдеться про Тору), і вченість, обізнаність із священних текстів і їх тлумачень, високо цінувалася в єврейській спільноті (і була доступна лише для чоловіків). В умовах Російської імперії (і не лише там), де для чоловіків-євреїв були закриті багато із шляхів вертикальної мобільності (армія, велике підприємництво, шлюби у вищі прошарки), вченість сприймалася як велика чеснота. Освічений в такий спосіб хлопець ставав бажаним зятем у заможних родинах, навіть якщо його власна родина не є багатою. Таке ставлення до релігійної освіти робить її престижною в межах громади, бажаною і затребуваною для чоловіків – і закритою для жінок.

ДОДАТОК 4. КОРИСНІ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

Розділ проекту „Жіночий кінозал" на файлообмінному ресурсі ex.ua:
http://www.ex.ua/user/femkinozal

Найпопулярніший ресурс україномовних фільмів та фільмів з українською озвучкою:
http://www.hurtom.com/portal/

Художні біографічні кінострічки про відомих жінок (російською мовою і з російською озвучкою):
http://rutracker.org/forum/viewtopic.php?t=1463929

Веб-ресурс, присвячений тесту Бехдель і тому, як голівудські фільми його проходять (чи не проходять):
Bechdel Test Movie List / http://bechdeltest.com/

Найпопулярніший ресурс про кінофільми, де можна взяти інформацію про режисера, сценариста, акторський склад і тому подібні речі:
Internet Movie Database / www.imdb.com/

Інформація про жінок-політичних лідерок по всьому світі:
http://www.guide2womenleaders.com/index.html

OSAMA
VISION
IRON JAWED ANGELS
WATER
WHALE RIDER
LIBERTARIAS